

UPPSALA
UNIVERSITET

Ett ifrågasatt föräldraskap

- En kritisk diskursanalys av föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i LVU-domar

Sociologiska institutionen

Socionomprogrammet

Kandidatuppsats i socialt arbete VT 2017

Författare: Emma Grahn och Johanna Algeblad

Handledare: Kamilla Peuravaara

Examinator: Siv-Britt Björktomta

Sammanfattning

Studien undersöker diskurser kring föräldraförmåga hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i domar rörande 2 § *Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga* (LVU). Materialet studien utgått ifrån består av 20 LVU-domar från år 2016 till år 2017 där det finns omnämnt att en eller flera föräldrar har kognitiv funktionsnedsättning.

Studiens teoretiska utgångspunkter är socialkonstruktionism och kritisk diskursanalys, samt teorier kring normalitet och avvikelse. Socialkonstruktionismen har även fungerat som ansats och har legat till grund för tolkningen av materialet. Med kritisk diskursanalys som analysmetod har fyra diskurser framträtt efter genomläsning och tematisering. Dessa fyra diskurser är *omsorg om barnet*, *insikt*, *kompensationsfaktorn* och slutligen *bekräftande av föräldrarnas goda vilja*. Studiens resultat visar att föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i domarna konstrueras som bristfällig och avvikande från normen. Studien bidrar med att rikta uppmärksamhet mot ett familjeperspektiv i socialt arbete snarare än att ställa barn- och föräldraperspektivet mot varandra. Utifrån studiens resultat betonas även språkets betydelse i det sociala arbetets praktik i och med språkets roll i konstruerande av klienter och deras familjeförhållanden.

Nyckelord: Föräldraförmåga, LVU, kognitiv funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1. Bakgrund.....	4
1.1.1. Föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning.....	5
1.2. Syfte och frågeställningar.....	7
1.3. Begreppslista.....	7
1.4. Disposition.....	8
2. Tidigare forskning.....	9
2.1. Diskriminering.....	9
2.2. Möjligheter att stärka föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning.....	12
3. Teori.....	15
3.1. Socialkonstruktionism och kritisk diskursanalys.....	15
3.2. Teoretiska begrepp.....	17
3.2.1. Normalitet.....	17
3.2.2. Avvikelse.....	19
4. Metod.....	22
4.1. Forskningsansats.....	22
4.2. Material.....	23
4.3. Analysmetod.....	25
4.4. Studiens tillförlitlighet.....	27
4.5. Förförståelse.....	28
4.6. Etiska överväganden.....	28
5. Resultat.....	30
5.1. Diskursernas bakgrund.....	30
5.2. Språk och trovärdighet.....	32
5.3. Diskurser kring föräldraförmåga.....	34
5.3.1. Omsorg om barnet.....	34
5.3.2. Insikt.....	36
5.3.3. Kompensationsfaktorn.....	39
5.3.4. Bekräftande av föräldrarnas goda vilja.....	40
5.4. Sammanfattning av resultat.....	42
6. Avslutande diskussion.....	45
6.1. Sammanställning av resultat.....	45
6.2. Diskurserna och tidigare forskning.....	46
6.3. Resultat och teoretiska utgångspunkter.....	47
6.4. Metodreflektion.....	48
6.5. Framtida forskning och praktik.....	50
Referenslista.....	51

1. Inledning

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har under våren år 2017 inlett ett arbete för att kartlägga diskriminering inom socialtjänsten. Deras första sammanställning visar att två tredjedelar av anmälningarna till DO, rörande diskriminering inom socialtjänsten, gäller etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning (Sveriges radio, 2017). I vissa anmälningar har DO gjort bedömningen att socialtjänsten har fattat diskriminerande beslut. Ett exempel var en anmälan som inkom till DO år 2011 då ett nyfött barn tvångsomhändertagits från en familj där mamman hade en psykisk funktionsnedsättning. Kommunen omhändertog barnet utan att ha utrett mammans föräldraförmåga och DO bedömde att föräldrarna diskriminerats då kommunen fattat beslutet utifrån en förutfattad mening om att föräldrar med psykisk funktionsnedsättning inte är kapabla att ta hand om sina barn. DO valde då att stämma kommunen och dess socialtjänst som ansågs ha handlat diskriminerande. Det resulterade slutligen i att Svea hovrätt dömde kommunen för att ha gjort sig skyldig till diskriminering och kommunen förelades att betala 450 000 kronor i diskrimineringsersättning till familjen (Diskrimineringsombudsmannen, 2015).

Det sociala arbete som utförs av socialtjänsten utgår från *socialtjänstlagen* (2001:453) (SoL). I portalparagrafen, 1 kapitlet 1 § fastslås målen för socialtjänstens verksamhet. Här beskrivs det att socialtjänsten på demokratins och solidaritetens grund ska främja människors jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Verksamheten ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet samt inriktas på att frigöra och utveckla grupper och enskildas resurser. Trots de bevingade orden i portalparagrafen finns exempel på tillfällen då socialtjänstens verksamhet inte uppfyllt de lagstiftade kraven för sin myndighetsutövning. Det synliggörs exempelvis i den DO-anmälan som beskrivits ovan. Forskare föreslår bland annat utbildning av socialsekreterare som ett sätt att förhindra diskriminering. Kompetensutveckling anses behövas för att öka medvetenheten kring att bedömningen av omsorgsförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning ska genomföras utan fördomsfulla antaganden (Alexius, Forslund, Granqvist, Hollander, Lindberg & Starke, 2015). Fördomar om personer med kognitiv funktionsnedsättning får konsekvenser i det sociala arbetets praktik. Det är nödvändigt att verka för utveckling genom exempelvis

vidareutbildning av socialsekreterare om socialtjänsten ska arbeta i enlighet med SoL:s portalparagraf.

1.1. Bakgrund

Enligt SoL har samhället ett särskilt ansvar för barn och ungdomar. Socialnämnden ska tillsammans med vårdnadshavare se till att barn och unga får trygga uppväxtförhållanden och gynnsamma uppväxtvillkor. I regel kan det tillförsäkras genom frivilliga insatser och stöd från socialtjänsten via SoL. Om det inte kan tillförsäkras med vårdnadshavarnas omsorg och samförstånd inte kan uppnås mellan socialnämnden och vårdnadshavarna, samt i vissa fall den unge, om frivilliga insatser måste det ändå finnas möjlighet att bereda den unge vård för att en ogynnsam utveckling ska förhindras. Hur det går till regleras i *lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)* som finns till för att trygga samhällets möjligheter att ge barn och unga behövlig behandling och vård (Lundgren, Sunesson & Thunved, 2014 s. 340).

LVU är en kompletterande tvångslag till SoL som reglerar ingripanden då vårdnadshavare för ett barn eller barnet själv, om hen har fyllt 15 år, inte samtycker till nödvändig vård (Socialstyrelsen, 2009). LVU ska tillämpas först då det inte går att nå ett genuint menat samtycke kring den vård som anses vara nödvändig. Vård enligt LVU kan beredas i två huvudfall, det första enligt 2 § då omsorgsbrister eller något annat hemförhållande medför en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling kan skadas. Beredande av vård enligt den 2 § är de så kallade miljöfallen. Det andra fallet då vård kan beredas enligt LVU är enligt den 3 § för de så kallade beteendefallen. Den unge utsätter sig då för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslighet eller något annat socialt nedbrytande beteende (Lundgren et al., 2014, s. 340-341). Nedan följer lagtexten för 2 § LVU som är aktuell för denna studie.

Beredande av vård

2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. *Lag (2003:406)*.

I ett förarbete till LVU framgår att lagstiftaren ser ett tvångsomhändertagande av barn som ett allvarligt ingripande som därför inte får föräledas av annat än en påtaglig risk för skada på den unges hälsa eller utveckling. Varför en påtaglig risk för skada på den unges hälsa eller utveckling föreligger kan ha olika anledningar, i förarbetet nämns exempelvis missbruk eller psykisk störning [sic] hos någon av föräldrarna. Dock kan det inte enbart vara föräldrars problem som ligger till grund för ett omhändertagande enligt LVU. Däremot kan det vara följderna av föräldrarnas problem som förleder ett omhändertagande (prop. 1989/90:28, s. 63 och 108).

I LVU 1 § 5 stycket står också att vad som är bäst för den unge alltid ska vara avgörande vid beslut enligt LVU. Principen om ”barnets bästa” handlar både om att se till vad som anses vara bra för barn i allmänhet, men också om att se det enskilda barnets specifika situation och att beakta barnets egna åsikter. I LVU-mål är barnets ställföreträdare ansvarig för att yttra ett ställningstagande om vad som är barnets bästa i situationen, men även domstolen ska ha barnets bästa i åtanke (Socialstyrelsen, 2009). Principen kan därför ha betydelse för diskurserna i LVU-domarna utifrån att föräldraförmågan kommer bedömas i relation till barnets bästa.

1.1.1. Föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning

I studien används begreppet kognitiv funktionsnedsättning. Det finns flera begrepp som beskriver funktionalitet. Socialstyrelsen (2017) definierar termen funktionsnedsättning som nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Nedsättningen är på så vis i relation till normativ funktion. Detta till skillnad från termen funktionshinder som syftar till de begränsningar en funktionsnedsättning kan innebära i förhållande till miljön (Socialstyrelsen, 2017). Begreppet funktionsnedsättning kan uppfattas ha en negativ laddning, men kan också användas för att belysa de problem som kan uppstå för personer med annan funktion än den normativa, och att inte benämna det kan anses vara att bortse från dessa. Begreppet funktionsnedsättning används av Socialstyrelsen (2017) och kan betraktas som vedertaget, och kommer därför vara det begrepp som används i denna studie.

Kognition handlar om hjärnans kognitiva förmågor som till exempel inläring, att ordna och tolka sinnesintryck, samt koncentration och uppmärksamhet. Detta kan därför påverka en persons förmåga att exempelvis planera, bearbeta information, orientera sig i tid och rum,

samt minnas, men behöver inte innebära nedsatt begåvning. Många olika diagnoser och tillstånd kan innebära kognitiv funktionsnedsättning, exempel på sådana är Downs syndrom, intellektuell funktionsnedsättning (ibland kallat utvecklingsstörning), ADHD och autismspektrumtillstånd (Region Uppsala, 2016; Stockholms läns landsting, 2016). Det som avses med kognitiv funktionsnedsättning i studien är alltså inte en specifik diagnos. På så sätt täcker begreppet en större variation av funktionalitet och flera olika benämningar som kan förekomma i domarna. I och med variationen som ryms inom begreppet kan personer med kognitiv funktionsnedsättning inte ses som en homogen grupp. Förutom att begreppet rymmer flera diagnoser och tillstånd skiljer sig personer med kognitiv funktionsnedsättning även åt i olika förhållanden såsom ålder, kön och klass.

År 2009 trädde Förenta nationernas (FN:s) konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i kraft i Sverige. I artikel 23 beskrivs rättigheter rörande hem och familj och där fastslås i första punkten bland annat att personer med funktionsnedsättning har rätt att under ansvar fritt bestämma antalet barn de vill skaffa och tid mellan graviditeter. I artikelns fjärde punkt betonas att ett barn inte får skiljas från sina föräldrar på grund av föräldrars funktionsnedsättning (Utrikesdepartementet, 2009).

”4. Konventionsstaterna ska säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja, utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett barn ska inte i något fall skiljas från sina föräldrar på grund av barnets eller den ena eller båda föräldrarnas funktionsnedsättning.” (Utrikesdepartementet, 2009, s. 20)

Den lagstiftning och de propositioner som beskrivits befäster rättigheter för personer med kognitiv funktionsnedsättning och fastslår att barn inte får omhändertas enbart på grund av föräldrars problem. Samtidigt visar tidigare forskning att dessa föräldrar är överrepresenterade i barnavårdsutredningar och i de fall där barn omhändertas i domstolsprocesser (McConnell & Llewellyn, 2000). Med detta i beaktning är det relevant att undersöka hur föräldraskap villkoras för personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Både personer med kognitiv funktionsnedsättning och barn är viktiga ansvarsområden inom socialt arbete. Socialtjänsten genomför barnavårdsutredningar som ligger till grund för nämndens anförande i LVU-processer, som i sin tur kan resultera i att barn placeras utanför hemmet. Beslut som fattas kring omhändertaganden av barn är ingripande i både föräldrars

och barns liv och det är därför relevant att undersöka hur domstolars beslut motiveras genom att undersöka diskurser i domar. Språket blir genom diskurserna en betydande aspekt av socialt arbete och beslutsfattande. Då myndighetsutövning inom socialt arbete kommer till uttryck i sin kanske mest maktutövande form i beslut om beredande av vård enligt LVU är de viktiga diskurser att undersöka. Studiens forskningsfråga ämnar därför belysa hur föräldraskap i kombination med kognitiv funktionsnedsättning kan villkoras.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i domar rörande mål om *lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga* (LVU).

Frågeställningar:

Hur beskrivs och konstrueras föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i domarna?

På vilket sätt kopplas kognitiv funktionsnedsättning ihop med föräldraförmåga?

1.3. Begreppslista

I detta avsnitt förklaras begrepp och förkortningar som används i denna studie. Syftet med begreppslistan är att skapa tydlighet och klargöra vilken förståelse av begrepp som används i studien.

LVU: Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

SoL: Socialtjänstlag (2001:453)

Prejudikat: Ett avgörande som beslutats av en myndighet eller domstol som ses som vägledande och bestämmande för senare beslut i liknande fall (Nationalencyklopedin, 2017).

DO: Diskrimineringsombudsmannen. En statlig myndighet som arbetar för att främja lika rättigheter och motverka diskriminering (Diskrimineringsombudsmannen, 2017).

1.4. Disposition

Denna studie är uppdelad i avsnitt. I det kommande avsnittet presenteras tidigare forskning för att ge en bild av forskningsläget och en vidare bakgrund till denna studie. Den tidigare forskningen har delats in i de två temana *diskriminering* och *möjligheter att stärka föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning*. I det efterföljande avsnittet behandlas studiens teoretiska utgångspunkter socialkonstruktionism, kritisk diskursanalys, samt teorier kring normalitet och avvikelse. I avsnittet om metod redogörs för studiens socialkonstruktionistiska forskningsansats, material i form av LVU-domar, kritisk diskursanalys som analysmetod, tillförlitlighet och etiska överväganden. Sedan följer avsnittet om studiens resultat som delas in efter analysens tre nivåer och diskurserna *omsorg om barnet*, *insikt*, *kompensationsfaktorn* och slutligen *bekräftande av föräldrarnas goda vilja*. Det sista avsnittet är en avslutande diskussion där studiens resultat sammanfattas och relateras till tidigare forskning, teori, metod samt implikationer för forskning och praktik.

2. Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer den undersökta tidigare forskningen som berör föräldraskap och kognitiv funktionsnedsättning presenteras för att ge en bakgrund och ett djup till studien. En genomgång av vetenskapliga artiklar och studier har genomförts och de två teman som framträtt i den tidigare forskningen är *diskriminering* och *möjligheter att stärka föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning*.

2.1. Diskriminering

I studiens inledning beskrevs diskriminering mot föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i socialt arbete i Sverige. Just diskriminering var också ett särskilt framträdande tema vid genomgång av tidigare forskning, och återkom i flertalet artiklar. Ett faktum som nämns många gånger är hur föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning är överrepresenterade i barnavårdsutredningar och i de fall där barn omhändertas i domstolsprocesser (Jamieson, Theodore & Raczka, 2016; Lewis, Stenfert-Kroese & O'Brien, 2015; McConnell, Llewellyn & Ferronato, 2002; McConnell, Feldman, Aunos & Prasad, 2011; McConnell & Llewellyn, 2000). I en nationell undersökning i Storbritannien framkom att det endast var 52 % av föräldrarna med kognitiv funktionsnedsättning som själva tog hand om sina barn (National Health Service, 2005). I hela världen rapporteras omhändertagandet av barn vars föräldrar har kognitiv funktionsnedsättning befinna sig på konstant 40-60 % (McConnell et al., 2002).

En betydande bakomliggande orsak till överrepresentationen av föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i fall där barn omhändertas i domstolsprocesser beskrivs vara den historiska kontexten kring hur samhället har sett på och behandlat personer med kognitiv funktionsnedsättning. De har ofta drabbats, och drabbas än i dag, av diskriminering. Historiskt sett har personerna setts som svaga samhällsmedborgare som systematiskt har tvångssteriliserats för att undvika en så kallad massepidemi av dem (Hoeglund & Larsson, 2013; May & Simpson, 2003; McConnell & Llewellyn, 2000). Hoeglund och Larsson (2013) beskriver att det i Sverige skedde tvångssteriliseringar av kvinnor med kognitiv funktionsnedsättning mellan år 1935 till år 1975. Det finns idag inte någon lagstiftning i Sverige som motsätter sig att personer med kognitiv funktionsnedsättning skaffar barn, men så sent som år 1990 uppgav Socialstyrelsen att dessa personer bör avstå från att skaffa barn för

både barnens och deras egen skull om föräldrarna är i behov av ”omfattande särskilda omsorger” (Socialstyrelsen, 1990, s. 8).

Det har också funnits lagar som förhindrat äktenskap mellan personer med kognitiv funktionsnedsättning, och därigenom även att de skulle ha möjlighet att skapa ett familjeliv med barn. I och med att samhället har förändrats över tid och den medicinska utvecklingen gått framåt har personer med kognitiv funktionsnedsättning börjat leva längre liv och blivit mer synliga i samhället då de inte längre levde på institutioner i samma utsträckning (May & Simpson, 2003).

I slutet av 1960-talet i Sverige kom normaliseringsprincipen som bröt mot föreställningen som funnits om att barn och vuxna med utvecklingsstörning inte påverkades av miljön de vistades i och på vilket sätt de behandlades och bemöttes på. Omvårdnaden på institutionerna skulle nu individanpassas så att de boende kunde värna om sin personliga integritet, exempelvis genom att tillåtas ha egna ägodelar och ta emot och ringa telefonsamtal. Vidare ledde normaliseringsprincipen till att institutionerna mer och mer försvann för att alla människor nu skulle ha rätt att leva ett normalt liv. Stöd till familjer prioriterades nu framför institutionsvård (Grunewald, 2009, s. 217-219).

May och Simpson (2003) beskriver att synen på sexualitet och äktenskapet som institution förändrats över tid, vilket lett till att hinder för äktenskap inte längre var ett effektivt sätt att förhindra att människor skaffade barn. Under 1980-talet gick föräldraskap hos personer med kognitiv funktionsnedsättning från att vara en praktisk fråga till att bli en moralisk fråga. Då samhället tidigare kunnat kontrollera den moraliska aspekten av att personer med kognitiv funktionsnedsättning inte skaffade barn genom äktenskapshinder blev föräldraskap nu det ultimata beviset på ”normalitet” och vuxenhet och det blev en rättighetsfråga för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Att samhället nu skulle ”godkänna” deras föräldraskap var det slutliga testet för att visa att samhället var fritt och humant. I dagens läge är att ”bli vuxen” dock fortfarande ett ouppnåeligt mål för många personer med kognitiv funktionsnedsättning då de har svårt att hitta en säker anställning, bor kvar längre hemma, generellt inte har sexuella relationer, gifter sig och skaffar barn i samma utsträckning som den resterande befolkningen (May & Simpson, 2003).

Den historiska diskrimineringen av personer med kognitiv funktionsnedsättning tar sig också i uttryck i dagens samhälle genom överrepresentationen i domstolsförhandlingar kring omhändertagande av deras barn (Jamieson et al., 2016; Lewis et al., 2015; McConnell et al., 2002; McConnell et al., 2011; McConnell & Llewellyn, 2000). I domstolsförhandlingar har dessa föräldrar ofta flera försvårande faktorer som påverkar utfallet av domarna, något som McConnell et al. (2002) exempelvis beskriver som diskriminering och stereotypa fördomar om ”gruppen” hos de som arbetar i domstolar, experter som uttalar sig i processen och även hos socialtjänsten som gjort den föreliggande barnavårdsutredningen. Många i samhället har synsättet att personer med kognitiv funktionsnedsättning inte har möjlighet att utvecklas och det föreligger ett grundantagande om inkompetens. McConnell et al. (2002) menar att personer med kognitiv funktionsnedsättning uppfattas som ”eviga barn”, obildbara och endast lämpliga för monotona och repetitiva arbetsuppgifter. Följaktligen uppfattas föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning som osjälvständiga och därför oförmögna att skaffa nödvändiga kunskaper och färdigheter för att ta hand om ett barn.

Det förekommer fall där det inte kunnat fastställas att barnen varit illa, men att de omhändertagits på grund av att föräldrarna har en kognitiv funktionsnedsättning. I många av de fall som granskades i en studie där man undersökt domstolsprocesser i flera länder, framförallt i USA, där barn blivit omhändertagna såg man även att omhändertagandena inte hade föregåtts av att stöd hade erbjudits föräldrarna (McConnell & Llewellyn, 2000). Fler försvårande faktorer är att personer med kognitiv funktionsnedsättning ofta marginaliseras och befinner sig i socialt utanförskap och fattigdom (Emerson & Brigham, 2014; Powell & Parish, 2017). Några studier pekade även på att dessa föräldrar själva ofta hade haft barndomar som präglats av sämre omsorg och i flera fall även av övergrepp som de sällan haft möjlighet att bearbeta (Jamieson et al., 2016; McConnell et al., 2011; Munford, Sanders, Veitch & Conder, 2008).

Vidare pekar flera av studierna på att personer med kognitiv funktionsnedsättning kan ha svårt att förstå domstolsförfarandet och dessutom kan vara misstänksamma mot personerna som arbetar med och kring processen då de känner rädsla för att deras barn ska omhändertas. Om de då inte får information som de kan förstå kring processen och reagerar med ilska, på grund av det, kan dessa föräldrar ofta uppfattas som mindre samarbetsvilliga än andra (McConnell et al., 2011; McConnell & Llewellyn, 2000).

2.2. Möjligheter att stärka föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning

Ett annat tema som tas upp i tidigare studier är vilket stöd som finns, eller kanske snarare bristen på stöd, för föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning samt vad som kan göras för att stärka dem. Baker (2013), Mc Hugh och Starke (2015) och Wilson, McKenzie, Quayle och Murray (2013) betonar vikten av att det ska finnas välfungerande stödsystem då forskning som visar på att föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning framgångsrikt kan ta hand om sina barn med rätt stöd ökar. Tucker och Johnson (1989) beskriver i sin studie vad som fungerade som framgångsfaktorer i de stödsystem som existerade kring föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning. Framförallt var tro på föräldrarnas förmåga från stödgivarens sida viktigt då det både ledde till att stödgivaren kände sig mer motiverad till att lägga ner tid på att hjälpa föräldern/föräldrarna och det ledde även till att föräldrarna kände mer tilltro till sin föräldraförmåga. Försvårande aspekter var om föräldrarna hade mer än ett barn då det generellt belastade föräldrarna och stödgivaren/givarna mer. Även yttre faktorer som ekonomisk stress hade en inverkan på familjesituationen. Allt detta påverkade hur det blev för familjerna och framförallt barnen i familjerna.

Wilson et al. (2013) betonar vikten av att bygga goda relationer mellan professionella och föräldern eller föräldrarna med kognitiv funktionsnedsättning för att på ett framgångsrikt sätt kunna stödja dem i att vara föräldrar på ett bra sätt. I studien framkom det att föräldrar som inte kände sig lyssnade på och värderade i sina roller som föräldrar, inte tog till sig råd från professionella i samma utsträckning som de föräldrar som hade en god relation till sina professionella kontakter. Hur god relationen var, påverkade även i hur stor utsträckning föräldrarna valde att ta kontakt med de professionella för att få stöd.

Lewis et al. (2015) pekade i sin studie på att socialarbetare som inte utbildats kring kognitiva funktionsnedsättningar generellt hade en mer negativ syn på föräldraförmågan hos personer med kognitiv funktionsnedsättning. Om stödsystem kan utvecklas till att bli mer framgångsrika och vedertagna samtidigt som socialarbetare utbildas mer kring kognitiva funktionsnedsättningar så kommer socialarbetare känna sig tryggare i sin yrkesroll när de arbetar med föräldrarna. McConnell et al. (2002) och McConnell och Llewellyn (2000) betonar också vikten av utbildning kring kognitiva funktionsnedsättningar för domare, jurister

och socialarbetare för att förbättra och höja kvalitén på barnavårdsutredningar och domstolsprocesser.

Två studier visade på att barn till föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning generellt utvecklas sämre jämfört med barn till föräldrar utan kognitiv funktionsnedsättning. Powell och Parish (2017) menar att barn till mödrar med kognitiv funktionsnedsättning hade sämre beteendemässiga och kognitiva resultat i jämförelse med barn i samma ålder till mödrar utan kognitiv funktionsnedsättning. Dock hade familjerna med en moder med kognitiv funktionsnedsättning även flera problem relaterade till socioekonomiska faktorer, och mödrarna löpte större risk att drabbas av relationsvåld jämfört med mödrarna utan funktionsnedsättning. Dessutom pekade forskarna på att barn till kvinnor med funktionsnedsättning löpte större risk för att moderns manlige partner skulle uppvisa olämpliga och kränkande beteenden eller ha ett kriminellt förflutet. Miljöfaktorer har stor inverkan på barns utveckling, och det finns implikationer om att fler föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning skulle kunna vara föräldrar på ett framgångsrikt sätt med rätt stöd och politiska åtgärder. Powell och Parish (2017) lyfter fram att lämpliga strategier och program måste utvecklas för att effektivt stödja dessa familjer som exempelvis ökat ekonomiskt bistånd. Emerson och Brigham (2014) pekar också på att socioekonomisk status och miljöfaktorer har stor påverkan på föräldraförmåga men att föräldraskap samtidigt är en komplex förmåga som för föräldrar med gravare kognitiv funktionsnedsättning, i vissa fall, kan vara en för svår uppgift.

Slutligen belystes i flera av de tidigare studierna vikten av att skapa brukarorganisationer och väcka opinion i samhället för att stärka ställningen för personer med kognitiv funktionsnedsättning (Lewis et al., 2015; Munford et al., 2008). Låg socioekonomisk status lyfts i flera studier som en mycket negativ inverkan på föräldraförmågan hos personer med kognitiv funktionsnedsättning. De blir på grund av den låga socioekonomiska statusen utsatta, och det är något som måste arbetas bort politiskt för att genomgripande förändringar ska ske (Jamieson et al., 2016; Emerson & Brigham, 2014; Powell & Parish, 2017; McConnell et al., 2002; McConnell et al., 2011; Tucker & Johnson, 1989).

I detta avsnitt har tidigare forskning presenterats och tematiserats. Då syftet med studien är att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i domar rörande mål om LVU, ger de teman som framträtt från tidigare forskning en gedigen

grund att utgå ifrån. Strävan är att undersöka diskurser i svenska domstolsförfaranden för att se vilka teman som framträder och befästs där. Domstolarna utgör ett slutligt beslutsfattande organ som uttrycker samhällets åsikter och värderingar i den lagliga kontexten vilket ger denna studie ytterligare relevans.

3. Teori

I detta avsnitt kommer de teorier och teoretiska begrepp som är aktuella för studien presenteras. Först beskrivs studiens socialkonstruktivistiska utgångspunkt och kritisk diskursanalys. Vidare förklaras Foucaults (2003 [1975]) disciplinära praktiker och Wendells (1996) normalitetsbegrepp. Slutligen utvecklas även avvikelsebegrppet utifrån Hilde (1996). Dessa delar relateras sedan till varandra och motiveras utifrån studiens syfte.

3.1. Socialkonstruktivism och kritisk diskursanalys

Socialkonstruktivismen är den teoretiska utgångspunkten för studien. I socialkonstruktivismen finns antagandet att den kunskap vi har om världen inte okritiskt kan anses objektiv utan att det vi uppfattar som verklighet snarare hör samman med hur vi kategoriserar världen. Den sociala världen konstrueras genom diskursivt handlande och sociala processer. På så vis formar och upprätthåller sociala processer vår världssyn, och påverkar vad som anses normativt, vilket också får konkreta följder (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 11-12). I socialkonstruktivismen kan också sociala problem betraktas som konstruerade, vilket innebär att vad som uppfattas som problematiskt eller inte är subjektivt. Utifrån ett sådant synsätt existerar inte ett socialt problem förrän det definierats som ett sådant. Hur människor uppfattar saker och fenomen påverkas av flera aspekter som exempelvis tidpunkt och kultur (Loseke, 2003, s. 13-14). Perspektivet är lämpligt för denna studie utifrån premissen att föreställningen om vad som är gott föräldraskap är konstruerad av samhället och att det får konsekvenser för föräldrar som inte faller inom normen. Exempelvis som i de fall barn omhändertas då individers föräldraförmåga inte uppnår det som ses som gott föräldraskap.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) beskriver kritisk diskursanalys som grundas på socialkonstruktivismen och uppfattningen om att språket är vad som ger oss tillträde till verkligheten och ger den betydelse. Kritisk diskursanalys som teoretisk utgångspunkt utgår från flera analysnivåer och fokuserar inte enbart på vardagsdiskurs, vilket inte skulle vara förenligt med studiens material i form av LVU-domar.

Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 72) grundar sin redogörelse för kritisk diskursanalys på Faircloughs modell för kritisk diskursanalys. I den typen av kritisk diskursanalys används diskursbegreppet på två sätt, dels mer generellt som språkbruk såsom social praktik, och dels som en specifik diskurs, alltså ett sätt att prata om och ge betydelse åt ett visst perspektiv.

Diskursbegreppet i kritisk diskursanalys förklaras vidare som en del av social praktik:

”För kritiska diskursanalytiker är diskurs en viktig form av social praktik som både konstituerar den sociala världen och konstitueras av andra sociala praktiker; som social praktik står diskurs i ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner. Diskursen inte bara bidrar till att forma och omforma sociala strukturer och processer utan speglar dem också.” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 67-68)

Faircloughs kritiska diskursanalys beskrivs av Winther Jørgensen och Phillips (2000) som ett försök att sammanföra textanalys med den tolkande mikrosociologiska traditionen och makrosociologisk analys av social praktik. Genom att kombinera textanalysen med den makrosociologiska analysen ges möjlighet att analysera sambandet mellan text och social praktik och struktur. Att även ta in den tolkande mikrosociologiska traditionen bidrar med förståelse för den diskursiva praktiken (produktionen och konsumtionen av tal och skrift). Således fångar analysen in tre dimensioner av materialet som undersökts.

En del av kritisk diskursanalys som bör betonas är att det finns en ideologisk anknytning och att den inte är politiskt neutral. Tanken är att diskursanalysen ska kunna användas för att utmana den diskursiva praktikens upprätthållande av ojämlika maktförhållanden och skapa social förändring (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 70). I och med att syftet för denna studie är att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i domar rörande mål om LVU, var ambitionen att synliggöra diskursiva praktiker och eventuella maktförhållanden i den rådande rättstillämpningen, vilket kan bidra till samhällsförändring.

Något som kan betraktas som problematiskt i forskning som utgår från socialkonstruktionismen är den ontologiska och epistemologiska relativism som uppstår i antagandet att verkligheten är konstruerad. Det skapar också ett problem för forskaren som behöver förhålla sig till om forskningsresultatet kan betraktas som sanning när det kan anses finnas fler än en sanning. Med de förutsättningar socialkonstruktionismen har är det svårt att frigöra sig från detta problem i forskningen. Dock kan det i denna studie argumenteras för att den konstruerade verkligheten leder till högst påtagliga och materiella konsekvenser, såsom

omhändertaganden av barn. Ur det hänseendet blir det trots relativism relevant att undersöka diskurserna kring detta. Likväl innebär problematiken att det blir särskilt viktigt att redogöra för metod och hur resultaten framställts, samt hur forskaren förhållit sig till diskurserna som undersökts (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 29).

Sammanfattningsvis står den kritiska diskursanalysen på en socialkonstruktionistisk grund och är både konstituerad och konstituerande. Diskursiv praktik som en del av social praktik upprätthåller och förändrar sociala strukturer. Diskursanalys utgör de teoretiska förutsättningarna för analysen av domarna - utan en förståelse för diskursers betydelse för sociala praktiker är studien inte relevant eftersom diskursanalysen är vad som möjliggör att domarna kan knytas till sociala praktiker och teorier. Diskursanalys blir en förutsättning för att sätta sig in i och analysera materialet på ett djupgående och kritiskt sätt, och genom kritisk diskursanalys kan studien komma närmare hur föräldraskap i kombination med kognitiv funktionsnedsättning kan villkoras och diskursernas roll i det. Kritisk diskursanalys får även betydelse för analysens tillvägagångssätt och metod. Hur kritisk diskursanalys använts i analysen konkretiseras i metodavsnittet. I nästa avsnitt kommer det teoretiska begreppen normalitet och avvikelse att redogöras för.

3.2. Teoretiska begrepp

Den kritiska diskursanalysen paras i studien ihop med begreppen normalitet och avvikelse. Som en bakgrund till begreppet normalitet presenteras först Foucaults (2003 [1975]) disciplinära praktiker. Wendell (1996) har Foucaults resonemang om disciplinära praktiker som utgångspunkt och utvidgar det till att innebära även "the disciplines of normality" (normality översätts här till normalitet). Vidare redogörs för Hiltes (1996) avvikelsebegrepp som en upprätthållande funktion för sociala grupper, samt vilka konsekvenser det kan få för individer som ses som avvikande. Begreppen normalitet och avvikelse används för att knyta analysen av diskurserna till den sociala praktiken.

3.2.1. Normalitet

Foucault (2003 [1975]) beskriver disciplinära praktiker som ett slags maktmedel som finns inom olika institutioner. Ett exempel på en sådan institution är armén där soldaterna drillas i olika övningar (s.172). Dock tillhör den disciplinära makten inte en enskild person utan

fungerar likt en maskin som samlar makt i sig (s. 178). Den disciplinära maktens maskineri skiljer sig från andra mer storslagna former av makt, som exempelvis statsmakten. Till skillnad från statsmakten verkar disciplinär makt med vad Foucault kallar ”oansenliga medel” och ständig kontroll (s. 171).

I de disciplinära praktikerna blir normens makt synlig. Genom den disciplinära makten kan människor delas upp utifrån regler som det gäller att följa. Uppdelningen kan utföras utifrån en lägsta tröskel, ett genomsnitt, eller ett ideal. I och med uppdelningen skapas också en yttersta gräns för vad som är ”normalt” eller inte, vilket gör den normaliserande. Dock påpekar Foucault att den disciplinära makten även individualiserar genom att den mäter och sorterar människor och på så vis skapar avvikare (Foucault, 2003 [1975], s. 184-185).

Foucault (2003 [1975]) menar även att den disciplinära makten genom normalisering ”framställer” individer (s. 171). Makten är alltså inte enbart söndrande utan också produktiv genom att ”den producerar en verklighet, den producerar ämnesområden och sanningsritualer. Individen och den kännedom man kan förvärva om honom tillhör denna produktion.” (s. 195). För Foucault är individen både verktyg och föremål för den disciplinära makten (s.171).

Som tidigare nämnt använder Wendell (1996) Foucaults tanke om disciplinär praktik som utgångspunkt och utvidgar den till att innebära även “the disciplines of normality”, dessa finns överallt i samhället och är internaliserade av alla individer (s. 88-89). Wendell fokuserar på begreppet normalitet främst rörande kroppen och funktionalitet. Här kommer begreppet normalitet också inbegripa kognitiva funktioner för att fungera som ett verktyg för analys av diskurser kring föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning.

Wendell (1996) menar att kroppen är idealiserad och objektifierad i samhället. Det förutsätts att det finns en ideal kropp som har specifika funktioner och attribut. Utifrån den ideala kroppen skapas en standard för normalitet och vad som uppfattas som “normal” funktion. Kroppar som inte uppfyller normalitet blir därför avvikande (s. 85-88). På liknande sätt kan det påstås att det finns ideal för kognitiva funktioner och att personer vars kognitiva funktioner inte uppnår standarden för normalitet också betraktas som avvikande. Normalitetens disciplinära praktiker innebär att alla strävar efter att uppfylla normalitet i så stor mån som möjligt. Människor förväntas ha vissa förmågor och färdigheter, samt klara

vissa uppgifter. Normalitet blir till ett slags regelverk. Regelverket är outtalat och beteendena som kommer utav det framstår som naturliga, fastän de är framtvungade (s. 88-89).

Wendell (1996) menar att det är en förutsättning för att delta i sociala sammanhang att följa normalitetens disciplinära praktiker, men påpekar också att detta ofta är osynligt för personer som kan anpassa sig efter detta utan att medvetet behöva anstränga sig. På liknande sätt är det svårt för personer som uppfyller kraven för normalitet att upptäcka hur normalitet också är en viktig del av en persons identitet och uppfattning om huruvida man platsar i sociala sammanhang. Wendell menar att personer som inte kan leva upp till kraven för normalitet kan känna skam och självhat på grund av att de internaliserat de disciplinära praktikerna (s. 88). Wendell lyfter också fram hur individer som inte uppfattas som normala kan skapa rädsla hos de individer som uppfattas som normala för att det blir en påminnelse om det hot det utgör att inte uppfattas som normal. Dock kan "icke-normala" personer också skapa en betryggande känsla hos "normala" personer eftersom de själva i jämförelse då känner sig mer normala. Rädslan att tillhöra de som inte uppfyller kraven för normalitet gör att människor upprätthåller de disciplinära praktikerna (s. 89-90).

3.2.2. Avvikelse

För att vidare beskriva begreppet avvikelse redogörs i detta avsnitt för Hiltes (1996) resonemang kring det teoretiska begreppet.

Hiltes (1996) syn på avvikelse går i linje med denna studies socialkonstruktionistiska perspektiv då Hilde uppger att hans sympatier ligger i det socialkonstruktionistiska synsättet på avvikelse (s. 22). Avvikelse fungerar som något som kan upprätthålla stabila institutioner, och vissa handlingar uppfattas som avvikande i syfte att bibehålla den sociala ordningen i en social grupp. Samhället har ett särskilt intresse i att producera avvikare i ett visst antal för att garantera att den sociala ordningen upprätthålls. Grupper kan använda avvikande beteende som ett sätt att tydliggöra den egna gruppen och dess kulturs gränser. Sociala system kan förklaras som ett kulturellt och moraliskt territorium som gränsar till andra territorier. Individer kan då befinna sig både i och utanför en social grupp (s. 64-65).

Genom att begränsa människors handlingar så de ryms inom det som anses vara kulturellt och moraliskt acceptabelt bevaras stabiliteten i dessa system. Oftast finns även ett socialt

kontrollsystem som övervakar medlemmarna i gruppen och som agerar när en gräns har överträtts. Ett exempel på ett sådant kontrollsystem är det juridiska systemet som kan fatta beslut som får stora konsekvenser för avvikare (Hilte, 1996, s. 64-65). Socialtjänsten kan också ses som ett socialt kontrollsystem då domstolens beslut underbyggs av socialtjänstens utredningar i LVU-processer. Hilte (1996) menar vidare att hur mycket avvikelse som accepteras i en social grupp för att den ska kunna upprätthålla sin kulturella integritet visar sig i samspelet mellan de sociala kontrollinstanserna och avvikarna (s. 64-65).

Egenskaper och beteenden som inte följer gruppens norm kan ses som avvikande (Hilte, 1996). Utifrån normativ funktionalitet kan därför även kognitiv funktionsnedsättning ses som avvikande. I likhet med andra avvikande beteenden och funktioner så kan kognitiv funktionsnedsättning ses som normbrott och kan beskrivas som ett tillstånd där individen misslyckas med att leva upp till sina sociala skyldigheter. Om personer med kognitiv funktionsnedsättning exempelvis får barn riskerar de att bli av med vårdnaden av dem om misstanke väcks kring att de, genom sitt föräldraskap, verkar avvikande.

Hilte (1996) beskriver hur sjuka personer kan utsättas för social kontroll genom exempelvis medicinering. Läkaren hjälper den sjuka personen tillbaka till en konventionell social roll och legitimerar därigenom sjukrollen. Patienten måste underordna sig läkarens behandling för att behålla en legitim sjukroll (s. 74). Utifrån Hiltes (1996) resonemang kan det i denna studies kontext ses som att personer med kognitiv funktionsnedsättning kan legitimeras i sin föräldraroll om de underkastar sig föräldrautbildningar och annat stöd från exempelvis socialtjänsten.

Slutligen beskrivs det radikala avvikarperspektivet som fokuserar på uppkomsten av det som anses avvikande. En utgångspunkt för perspektivet är åsikten att fördelningen av sociala, kulturella och ekonomiska resurser är orättvis och obalanserad. Kriminalitet ses som ett symptom på den obalans som råder i samhället och där staten, i sin brist på åtgärder, bidrar till ojämlikhetens upprätthållande. Genom att fokusera på avvikare leds uppmärksamheten bort från problem som sexism, rasism, klasskillnader och våld inom samhällets olika institutioner. Grundsynen är att sociala problem ofta har sin grund i strukturella och sociala förhållanden (Hilte, 1996, s. 75-77) . Det synsättet går hand i hand med den kritiska diskursanalysen som avses användas som ett verktyg för att ifrågasätta upprätthållande av ojämlika maktförhållanden (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 70).

Foucault (2003 [1975]), Wendell (1996) och Hilde (1996) har i grunden lika utgångspunkter i och med den gemensamma synen på normer som något socialt konstruerat som formar beteende och vad som anses som normalt eller avvikande till följd av att bryta eller inte nå upp till normen. Foucaults resonemang bidrar med en grundläggande förståelse av makt, hur den fungerar och kommer till uttryck. Wendell tar den förståelsen vidare till vad det innebär i fråga om funktionalitet, vilket gör begreppet normalitet lämpligt för att analysera hur föräldraförmåga konstrueras hos personer med kognitiv funktionsnedsättning utifrån antagandet funktionsnedsättning innebär svårigheter att uppnå normalitet. Med hjälp av Hilde utvecklas avvikelsebegreppet som beskriver avvikelse och konsekvenser för individer som konstrueras som avvikande. Begreppet kan dessutom användas för att beskriva de sanktioner som avvikare kan få genom sociala kontrollsysteem. I denna kontext kan både rättssystemet och socialtjänsten betraktas som sociala kontrollsysteem. Avvikelse är därför ett relevant teoretiskt begrepp för denna studie.

Den kritiska diskursanalysen eftersträvar att synliggöra de diskursiva praktikernas upprätthållande av ojämlika maktförhållanden. Detta kan anses gå i linje med maktperspektivet hos Foucault (2003 [1975]), Wendell (1996) och Hilde (1996) och deras förståelse för norm och avvikelse som maktmedel. De teoretiska begreppen behövs för att ta analysen till en makronivå eftersom den kritiska diskursanalysen ligger på en mer textnära nivå. Analysen av diskurserna kan genom de teoretiska begreppen som belyser normalitet och avvikelse länkas till en förståelse av den sociala praktiken utifrån antagandet att det i den sociala praktiken finns normer kring vad som konstrueras som ett gott föräldraskap.

4. Metod

I detta avsnitt presenteras och motiveras studiens metodval. Inledningsvis presenteras studiens forskningsansats. Vidare följer en redogörelse för studiens material, analysmetod och tillförlitlighet. Sedan beskrivs förförståelsen hos studiens författare kring föräldraförmåga och kognitiv funktionsnedsättning. Slutligen behandlas studiens etiska överväganden.

4.1. Forskningsansats

Denna studie har genomförts med en kvalitativ metod, och specifikt kritisk diskursanalys, samt med en socialkonstruktionistisk ansats. I kvalitativ metod och socialkonstruktionistisk ansats finns grundantagandet att det inte finns en objektiv sanning. Metoden och ansatsen fokuserar snarare på subjektiva förståelser av verkligheten (Padgett, 2008, s. 2; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 11-12). I denna studie får ansatsen därför betydelse för hur diskurserna tolkas. Utifrån ansatsen kan resultatet av studien inte ses som en absolut sanning utan som en tolkning av verkligheten. Detta ställer högre krav på forskaren att underbygga sina tolkningar genom exempel ur empirin.

Padgett (2008, s. 15) menar att kvalitativ metod är lämplig att använda när studiens syfte är att undersöka ett ämne som är känsligt och väcker åsikter. Detta stämmer väl överens med denna studies syfte att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i LVU-domar, vilket kan beröra både vuxna människors rätt att skaffa barn och samhällets ansvar att omhänderta barn när föräldrars omsorgsförmåga brister. Ytterligare en anledning till att använda kvalitativ metod är önskan att skapa social förändring genom forskning (Padgett, 2008, s. 17). Något som sammanfaller med den kritiska diskursanalysen som ämnar uppmärksamma diskursers upprätthållande av ojämlika maktförhållanden (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 70). Denna studie ämnar undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning och belysa hur de kan fungera upprätthållande kring fenomen och sociala strukturer. Önskan är även att studien ska väcka intresse för vidare forskning för att ytterligare belysa den eventuella förekomsten av diskriminering eller vilket stöd som i vissa fall kan behövas i familjer där en eller flera föräldrar har kognitiv funktionsnedsättning.

Forskning som rör socialt arbete är förändringsorienterat oavsett metodologi, och syftar till att förbättra människors liv genom att bidra till mer effektiva och humana praktiker och förhållningssätt. Ett bekymmer i kvalitativ forskning kan vara att de observerade individernas styrkor antingen överdrivs, eller att de enbart beskrivs som offer för att rikta uppmärksamhet mot deras svåra situation (Padgett, 2008, s. 22). Som forskare är det därför av vikt att ägna sig åt självrannsakan där ens egna förförståelse, tidigare engagemang och annan kontext tas med som något som kan påverka ens syn på materialet. En fråga som är viktig att ställa sig kan också vara vad forskaren har för förväntan på en studie och dess utfall. Helt kan en forskare aldrig undvika att påverkas av sin bakgrund och sin inställning till fenomenet som ska beforskas, men genom att vara medveten om det som kan påverka studien så ger det studien bättre förutsättningar för att kunna ses som trovärdig.

4.2. Material

Det empiriska material som studien bygger på är 20 svenska LVU-domar från år 2017 och år 2016. Fyra av domarna är kammarrättsdomar och 16 är från förvaltningsrätter. Under datainsamlingen som skedde under mars, april och maj år 2017, har den juridiska databasen Karnov använts. Karnovs databas innehåller alla domar från Sveriges förvaltningsrätter, kammarrätter och Högsta förvaltningsdomstolen. Där har passande LVU-domar eftersökts med hjälp av sökord som exempelvis ”kognitiv funktionsnedsättning”, ”lindrig psykologisk utvecklingsstörning” eller ”begåvning”. Det för att insamlingen ska vara så selektiv och strategisk som möjligt. Varför just dessa sökord användes beror på att de förekommit i artiklar och andra texter som berör personer med kognitiv funktionsnedsättning i andra sammanhang. Alternativet till denna metod skulle ha varit att begära ut alla LVU-domar från år 2017 och år 2016 från en förvaltningsrätt och sedan systematiskt gå igenom materialet. Domarna är då inte sökbara på ett mer specifikt sätt än årtal, och urvalet begränsas till de domar som utfärdats av den specifika förvaltningsrätten. Genom att använda Karnovs rättsdatabas kunde domar från alla Sveriges domstolar användas. En systematisk genomgång av alla utfärdade LVU-domar hos en förvaltningsrätt har inte varit motiverad utifrån studiens urvalskriterier.

Urvalskriterierna för domarna har bestått i att målen ska beröra den 2 § (miljöfallen) i LVU, som beskrevs i det inledande avsnittet, samt att det ska finnas omnämnt i domen att en eller flera föräldrar har en kognitiv funktionsnedsättning. Datamaterialet som i detta fall är LVU-

domar är mer eller mindre fylliga, och ju mer som finns skrivet och beskrivet i dem, desto mer finns det att analysera. Är domarna alltför kortfattade kan det vara svårt att komma fram till ett relevant resultat.

Föräldrarna i domarna förekommer både som par och som ensamstående. Barnen har i de flesta fall varit under ett år gamla under LVU-processen, men det äldsta barnet i materialet var 13 år gammalt. I vissa fall har psykisk ohälsa förekommit i familjerna, men endast i några få fall har alkohol- och/eller drogbruk förekommit. Det har från början inte funnits ett specifikt antal LVU-domar som krav för studiens urval, utan det kriterium som styr antalet domar har istället varit att mättnad i materialet skulle uppnås för att syftet skulle kunna besvaras. Mättnad innebär att både djup och bredd i materialet har uppnåtts då inget nytt framkommer vid fortsatt inhämtning av material (O'Reilly & Parker, 2012).

Billquist och Johnsson (2007) lyfter fram vilka svårigheter och begränsningar det kan innebära att använda dokument i forskning. De framhåller att forskaren bör ha i åtanke att dokumenten inte tagits fram för forskning. Dessutom har kontexten där dokumentet producerats, samt kontexten där dokumentet konsumeras, betydelse. I denna studie betraktas diskurserna i domarna som sociala konstruktioner, och det finns en förståelse för kontexten utifrån det inledande avsnittet och avsnittet om tidigare forskning.

Billquist och Johnsson (2007) nämner också fyra kriterier som bör beaktas när dokument används som forskningsmaterial. Kriterierna är tillförlitlighet, trovärdighet, representativitet och mening. Eftersom domarna är producerade av domstolen är det ett myndighetsperspektiv som framkommer och tillförlitligheten bedöms vara hög då de är underskrivna och stämplade av domstolspersonal. Utifrån att detta är en kvalitativ studie och att diskurserna betraktas som sociala konstruktioner eftersöks inte generaliserbar kunskap. Av den anledningen finns inte samma betydelse av att innehållet i dokumenten är objektivt "sant" eftersom kvalitativa studier syftar till att söka en förståelse av verkligheten (Padgett, 2008, s. 2). Trovärdigheten för Karnov som rättsdatabas bedöms vara hög då det är Skandinavians största rättsdatabas som innehåller alla domar från förvaltningsrätterna, kammarrätterna och Högsta förvaltningsdomstolen. Domar som dokument har en fast utformning, vilket innebär att de bör kunna anses som typiska och representativa. Att materialet är representativt får mindre betydelse i en studie som denna där det inte eftersträvas ett generaliserbart resultat utan snarare en tolkning av verkligheten.

4.3. Analysmetod

Analysen av studiens empiriska material genomfördes med kritisk diskursanalys och bygger på den teoretiska grund som beskrevs i teoriavsnittet. Till att börja med skedde en noggrann genomläsning av samtliga domar flertalet gånger där diskurser framträdde genom tematisering. Diskurserna analyserades vidare genom den kritiska diskursanalysens tre nivåer som beskrivs i detta avsnitt.

Faircloughs kritiska diskursanalys ser analysen i två dimensioner – den kommunikativa händelsen, det vill säga det material som analyseras, och diskursordningen, det vill säga alla olika typer av diskurser som finns inom en social institution eller en social domän. Inom diskursordningen finns diskurstyper och diskursiva praktiker. Diskurstyper består av både diskurser och genrer. Genrer är bundna till en social praktik, som i denna studies fall kan vara exempelvis domstolsgenren. Diskursordningen formas av olika språkbruk, och när olika diskurser skiftar inom och mellan diskursordningar kallas det interdiskursivitet. Den kommunikativa händelsen i sin tur har tre olika nivåer. De tre nivåerna ingår i diskursanalysens analysprocess och bildar en modell. I analysen av en kommunikativ händelse (till exempel en text) genomförs en lingvistisk analys av materialet, en analys av den diskursiva praktiken och en analys av den sociala praktiken som texten och den diskursiva praktiken befinner sig i (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.73-74).

I kritisk diskursanalys fokuserar analysen av texten på vokabulär, grammatik och satskonstruktion eftersom språket är del av hur diskurserna konstrueras. I denna studie analyserades materialet på textnivå med hjälp av begreppet modalitet. Centralt för modalitet är i vilken grad texten instämmer med ett påstående, vilket kallas affinitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 87-88). Genom att använda sig av modalitet kan således en analys göras kring med vilken styrka något uttrycks. Ett påstående med hög affinitet och således hög grad av instämmande framstår som mer säkert och "sant" i jämförelse med påstående med låg affinitet (Fairclough, 1992, s. 158-159). Således kan tolkningen göras att affinitet kan påverka vilken trovärdighet ett påstående får. Ett exempel på skillnaden mellan låg affinitet och hög affinitet är att något "kan vara" och att något "är" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 87-88). Modalitet kan också vara objektiv eller subjektiv. I objektiv modalitet saknas subjektet som uttrycker påståendet, vilket innebär att det inte alltid är tydligt vems påstående det är, och det kan därför framstå som universell sanning snarare än som en viss persons åsikt. På så vis

kan objektiv modalitet enligt Fairclough (1992) vara ett uttryck för makt. Subjektiv modalitet betyder istället att subjektet finns med innan påståendet, som exempelvis “jag tycker att...” (s. 159).

Analysen av den diskursiva praktiken i sin tur inriktar sig på hur materialet är sammansatt av andra redan befintliga diskurser och genrer, och hur det tolkas av andra utifrån deras förförståelse av dessa. Intertextualitet är det begrepp som valdes för att analysera materialets diskursiva praktik. Intertextualitet som begrepp används för att beskriva hur en text alltid bygger på tidigare diskurser och texter. Hur diskurserna konstrueras i domarna påverkas av de redan existerande diskurserna som finns i de dokument som materialet är uppbyggt av. Intertextualitet ger på så vis en ökad förståelse för diskursernas historiska sammanhang. Deltagare som omfattas av materialet i fråga får gemensamma grundantaganden utifrån tolkningen av den intertextuella kontexten. Det kan hända att deltagarna gör olika tolkningar, men de deltagarna med mer makt styr tolkningen och deras syn kan även påtvingas de andra deltagarna (Fairclough, 2001, s. 127). Ett exempel på intertextualitet, som visar på begreppets relevans för studien, är hur det i domar ofta hänvisas till andra texter som utredningar och prejudikat. Intertextualitet driver både reproduktion och förändring av diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 77-78).

För att väva in den sociala praktiken i analysen krävs dock att diskursanalysen kompletteras med någon annan teori (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 75). I denna studie användes de teoretiska begreppen normalitet och avvikelser utifrån Wendell (1996) respektive Hilde (1996) för detta syfte. Genom tematisering av materialet utifrån studiens syfte och frågeställningar framträdde diskurserna *omsorg om barnet*, *insikt*, *kompensationsfaktorn* och *bekräftande av föräldrarnas goda vilja*. Dessa analyserades sedan med hjälp av de teoretiska begreppen. Utifrån modalitet, intertextualitet och de teoretiska begreppen möjliggjordes en analys av studiens material i flera nivåer.

Kritisk diskursanalys som metod är relevant då det möjliggör en socialkonstruktionistisk analys av materialet utifrån antagandet att föräldraförmåga kan konstrueras och manifesteras genom språket. Som tidigare nämnt betonar Winther Jørgensen och Phillips (2000) att diskursanalys utgår från att ingenting kan betraktas som en objektiv sanning och att verkligheten skapas genom språket. Genom att undersöka språket i LVU-domar granskades diskurser om föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning. Dessutom

framträdde strukturer som skapar förutsättningar och villkor för föräldraskap för personer med kognitiv funktionsnedsättning utifrån tematisering och studiens teoretiska utgångspunkter.

4.4. Studiens tillförlitlighet

I en kvalitativ studie kan validiteten vara svårare att mäta än i en kvantitativ studie där hög validitet utgörs av att det som avses att mätas faktiskt utmätts, samt att rätt mätmetod har använts (Howell, 2013, s. 188-189). På samma sätt kan det även vara svårare att uppnå reliabilitet i kvalitativa studier. Reliabilitet handlar om replikerbarhet, alltså om studien kan genomföras på nytt och ge samma resultat. I kvalitativa studier kan resultat vara byggda på observationer från en specifik tidsperiod vilket omöjliggör en exakt upprepning av studien (Howell, 2013, s. 182-183). I denna studie kan viss reliabilitet uppnås genom att det empiriska materialet studien bygger på finns angivet och att alla dessa domar finns som allmänna handlingar som alla medborgare kan begära ut från domstolen. Något som ger studien tillförlitlighet är att tillvägagångssättet för datainsamlingen noggrant beskrivs, liksom den analysmetod och de teorier som studien bygger på. På så sätt kan studien genomföras på ett så transparent sätt som möjligt (Howell, 2013, s. 189-190). Det som kan minska reliabiliteten för studien är om en annan forskare upprepade den och gjorde en annan tolkning av materialet.

Padgett (2008) beskriver att forskare bör inneha vissa personliga egenskaper för att framgångsrikt genomföra en kvalitativ studie där forskaren är instrumentet för datainsamlingen, vilket medför både utmaningar och möjligheter. Några önskvärda egenskaper hos forskare som sysslar med kvalitativ metod beskrivs som flexibilitet, reflexivitet (självreflektion) och förmåga att kunna göra flera saker samtidigt. Speciellt reflexivitet eller förmåga att rannsaka sig själv betonas som viktigt då alla människor kommer från olika bakgrunder, samt har olika värderingar. En reflektion kring forskarens egna synsätt och värderingar ska ske genomgående under hela studiens gång (s. 17-18). Howell (2013) betonar att en reflexiv attityd handlar om att granska och ifrågasätta hur ett fenomen är känt och förstått. Attityden innebär en kontinuerlig självransakan och politisk medvetenhet för forskaren för att det ska finnas en förståelse för hur det påverkar och influerar forskningsprocessen (s. 186-187).

4.5. Förförståelse

Som tidigare nämnts är reflexivitet eller självreflektion en viktig del av forskares förhållningssätt vid en kvalitativ studie (Padgett, 2008, s. 18). Med anledning av detta beskrivs här förförståelsen hos studiens författare kring föräldraförmåga och kognitiv funktionsnedsättning. Då en av denna studies författare har erfarenhet av behandlingsarbete för familjer där föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning förekommer väcktes ett intresse för olika normer kring familj och föräldraskap. Det är möjligt att denna erfarenhet har format författarnas syn på föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning, och till viss del även format förväntningar på studiens resultat. Författarna av denna studie anser att det är av stor vikt att förhålla sig kritisk mot praxis och internaliserade normer i socialt arbete. Därför fanns ett intresse av att undersöka diskurser kring föräldraskap och kognitiv funktionsnedsättning i LVU-domar där ett föräldraskap kan villkoras om föräldraförmågan inte bedöms som normativ. Författarna har under studiens gång eftersträvat att upprätthålla en medvetenhet kring denna förförståelse av det som studien syftar till att undersöka.

4.6. Etiska överväganden

I detta avsnitt presenteras de etiska regler som studien avser att följa. Även mer specifika etiska överväganden rörande studiens syfte diskuteras.

Vetenskapsrådets (2011) etiska regler kan sammanfattas i följande steg: forskare ska tala sanning om sin forskning, utgångspunkterna för forskningen liksom dess metoder och resultat ska medvetet redovisas och granskas. Forskare ska även redovisa om det förekommer några kommersiella intressen eller andra bindningar. Det är inte tillåtet att stjäla andra forskares studieresultat och som forskare ska man också ha god ordning i sin forskning genom dokumentering och arkivering. Forskarens strävan ska vara att bedriva forskning som inte skadar människor, djur eller miljö. Avslutningsvis ska forskare vara rättvisa vid bedömning av andras forskning (s. 12).

LVU-domar innehåller flera privata uppgifter av känslig karaktär rörande föräldrar och barn. För många av de inblandade är LVU-processen en upprörande, och speciellt i de bifallna domarna, också en mycket ingripande procedur. Det är viktigt att ha det perspektivet med sig som forskare för att ha respekt för kontexten personerna som omnämns befinner sig i. LVU-

domar finns tillgängliga för allmänheten som offentliga handlingar enligt svensk lag för att offentlighetsprincipen ska följas och säkerställa att rättssäkerheten bevaras (Regeringskansliet, 2014).

Lagstiftning gällande etik i forskning finns bland annat i *lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor*. I den 3 § 1 punkten fastställs att lagen gäller för forskning som rör känsliga personuppgifter. Även om lagen inte appliceras på offentliga handlingar är den viktig att känna till för att upprätthålla god forskningssed. Domarna som används måste hänvisas till i studien, men inga personuppgifter eller geografiska platser kommer att nämnas för att minska risken för att någon ska kunna identifieras och därav ta skada. Då exempel tas ur domarna kommer namnen att bytas ut till exempelvis mamman, pappan, dottern och sonen. Detta för att beakta etiska aspekter och följa god forskningssed, även om det egentligen inte är ett krav för studien specifikt. Att använda sådana uppgifter skulle inte fylla någon funktion för studien eftersom fokus är på diskurserna och inget intresse finns för personliga förhållanden hos de som omnämns. Av samma anledning har inte heller citaten som använts refererats till med målnummer. Hade målnummer skrivits ut vid citaten skulle mer fokus riktats mot familjerna i fråga vilket inte varit önskvärt ur ett etiskt hänseende. Citaten som använts går att återfinna i de domar som finns i referenslistan vilket tillgodoser behovet av transparens i studien.

I den 9 § i *lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor* beskrivs att forskning endast får godkännas och genomföras om de risker den kan medföra för forskningspersoners säkerhet, hälsa och personliga integritet uppvägs av studiens vetenskapliga värde. Vetenskapsrådet (2011) menar att när en forskare väljer att starta ett forskningsprojekt så ska den metod väljas som minimerar tänkbara negativa eller skadliga konsekvenser för de personer som deltar i studien jämfört med andra likvärdiga metoder. Även det vetenskapliga värdet och nyttan av forskningens väntade resultat ska alltid vägas mot de negativa konsekvenserna. Genom att undersöka diskurser i LVU-domar granskas även myndighetsutövning och rättssystemet vilket motiverar studiens genomförande, då föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning kan stärkas i LVU-processer om dessa diskurser problematiseras.

5. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultaten av en kritisk diskursanalys av 20 LVU-domar gjord utifrån studiens syfte att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning. De två frågeställningar som använts för att besvara syftet är *hur beskrivs och konstrueras föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i domarna?* och *på vilket sätt kopplas kognitiv funktionsnedsättning ihop med föräldraförmåga?* Kritisk diskursanalys enligt Faircloughs modell sker på tre nivåer, och således har denna studies resultatavsnitt delats in i tre delar. Till att börja med har materialets bakgrund undersökts och beskrivits med hjälp av begreppet intertextualitet. Därefter användes begreppet modalitet för att analysera materialet på textnivå. Slutligen har en tematisering av materialet genomförts där diskurser framträtt. Diskurserna presenteras var för sig. Begreppen normalitet och avvikelse används för att analysera diskurserna, samt för att knyta diskurserna till den sociala praktiken.

5.1. Diskursernas bakgrund

För att analysera diskursernas bakgrund användes Faircloughs (2001) förståelse av intertextualitet som beskrivits i metodavsnittet. LVU-domarna är uppbyggda utifrån flera andra texter och diskurser. Först och främst utgår domarna från lagtext, propositioner, expertutlåtanden från läkare och psykologer, utredningar gjorda av socialtjänsten samt i vissa fall prejudikat. Domarna har producerats av domstolar som referat av domstolsprocesser. Det blir därför domstolens synsätt som formar texten och filtrerar parternas åsikter och yrkanden. Utifrån föräldrarnas position i målen som ifrågasatta i sin föräldraförmåga, kan även nämndens position anses som mer maktfylld. Nämnden representerar socialtjänstens professionella ståndpunkt och har fördelen att vara den som ifrågasätter istället för att vara ifrågasatt.

Domstolens beslutfattande ska grundas på författad lagtext, och genom att det finns utskrivet explicit i domar manifesteras det i texten. Lagtext, som citatet nedan, finns även med i LVU-domarna där domstolen ämnar förtydliga på vilka grunder som beslut ska fattas utifrån de rådande omständigheterna i fallet. I majoriteten av LVU-domarna finns exempelvis 1 § 5 stycket LVU omnämnt som kan sammanfattas som att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut. Nedan ges ett exempel där lagtext refereras till i en dom:

”12 § LVU anges att vård ska beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för art [sic] den unges hälsa eller utveckling skadas. Av 1 § femte stycket LVU framgår att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen.”

Domstolen hänvisar även till propositioner för att förtydliga på vilka grunder besluten bör fattas. I propositioner finns lagstiftarens tankar bakom, och förklaringar till, hur lagtexten ska tolkas. I citatet nedan hänvisas till en proposition då domstolen förklarar vad uttrycket ”brister i omsorgen” konkret innebär, vilket inte finns utskrivet i lagtexten:

”I förarbetena till LVU (prop. 1989/90:28 s. 65 och s. 108) anges att uttrycket brister i omsorgen innefattar situationer när den materiella omsorgen om barnet brister allvarligt så att barnets hälsa äventyras eller att tillsynen eftersatts så att barnet inte får det skydd som är nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes ålder.”

Socialtjänstens utredning är också ett dokument som ligger till grund för domstolens beslutsfattade. Utredningen kan tolkas som ett underlag för nämndens ståndpunkt att ett omhändertagande av barnet eller barnen behöver ske. Kontakten som familjen har haft med socialtjänsten, eller bristen på kontakt, finns beskriven i utredningen och i många fall har socialtjänsten erbjudit familjen insatser sedan tidigare. Utfallen av eventuella insatser redogörs för och familjens eventuella sociala nätverk kartläggs. Här nedan hänvisar en mamma till socialtjänstens utredning:

”Av utredningen framgår att [dottern] har haft en bra hälsa och utveckling samt följde den adekvata utvecklingskurvan när utredningen påbörjades, vilket innebär att det inte fanns några brister vad avser den fysiska omsorgen.”

I vissa fall inhämtas utlåtanden från ”experter” för att de ska ge sin professionella synpunkt på något. I det här fallet är det nämnden som i sin utredning inhämtat ett psykologutlåtande för att få en bedömning kring en mammas föräldraförmåga. Det kan tolkas som att nämndens ambition med att inhämta ett utlåtande från en utomstående professionell är att stärka sin ståndpunkt och försäkra domstolen om att deras åsikt om att barnet behöver omhändertas i fallet är legitim. I detta citat har ett psykologutlåtande inhämtats:

”Nämnden har inhämtat ett psykologutlåtande avseende [mamman]. Utifrån hennes testresultat är det sannolikt att [mammans] föräldraförmåga påverkas av hennes diagnos – lindrig psykisk utvecklingsstörning.”

5.2. Språk och trovärdighet

Ytterligare ett angreppssätt i kritisk diskursanalys är att analysera ett material på textnivå utifrån modalitet. Med hjälp av modalitet undersöktes om påståendena i domarna har hög eller låg affinitet, samt om de uttrycks med subjektiv eller objektiv modalitet. Generellt präglas påståenden i studiens material av hög affinitet och objektiv modalitet. Det skulle kunna ha att göra med domstolsgenren och den formella och myndighetsmässiga stilen i materialet i form av LVU-domar. Dessutom kan användandet av hög affinitet och objektiv modalitet bero på att alla parter har intresse av att framstå som så säkra och trovärdiga som möjligt eftersom det är en domstolsförhandling där olika parter ofta har olika viljor. Dock bör det påpekas att även om objektiv modalitet förekommer i hög utsträckning i materialet framgår det med hjälp av rubriker, exempelvis ”Nämnden har anfört bl.a. följande”, vems åsikter som framförs och det blir därför tydligare vems perspektiv det handlar om. I utdragen nedan är orden med hög eller låg affinitet, samt objektiv eller subjektiv modalitet kursiverade.

Följande utdrag är exempel på påståenden med hög affinitet och objektiv modalitet:

”[Mamman] *har inte* förmåga att tillgodose [sonens] behov”, ”Hon *har* tagit hand om [sonen] sedan han var nyfödd och är en kärleksfull mamma.” och ”Uppgifterna från nämnden *är* helt felaktiga.”

Dock förekommer också uttryck av lägre affinitet och subjektiv modalitet, vilket illustreras genom detta exempel:

”Även om hon [mamman] mår bättre sedan hon flyttat hem till sina föräldrar *anser* förvaltningsrätten att hennes förklaring till att besvären uteslutande skulle bero på grannarna inte kan godtas utan snarare visar att hon har en bristande sjukdomsinsikt.”

Dessutom finns exempel på påståenden med lägre affinitet och objektiv modalitet, i följande exempel används uttrycken ”upplevs” och ”kan” vilka tolkas som uttryck med låg affinitet.

Dock förekommer det även uttryck med högre affinitet som ”ger” och ”har”.

”De skyddsfaktorer som identifierats är att [mamman] *upplevs* älska sin son och att hon *ger* honom kärlek och fysisk närhet och att hon vill honom väl. Rörande riskfaktorerna *kan* det finnas sådana som är förändringsbara och andra som inte är det. Det kan konstateras att [mamman] *har* svårigheter med att sköta sitt hem och sin ekonomi.”

I materialet kan det även utläsas hur olika parter uttalanden genom språket tillskrivs olika trovärdighet. I följande exempel används ordet ”uppger” för de uppgifter föräldrarna lämnar,

det kan tolkas som att informationen är en del av den andres verklighetsuppfattning, men inte nödvändigtvis ”den talande personens” verklighetsuppfattning. I motsats till detta formuleras nämndens påstående med ”har”, vilket har objektiv modalitet och hög affinitet. Det leder till att nämndens uttalande framstår som mer säkert och pålitligt än föräldrarnas. Nämndens uttalande:

”[Mamman] och [pappan] *uppges* att de har fått bra verktyg som de kan använda i vardagen, men de *har* inte förmåga att beskriva vilka verktyg de har fått med sig samt på vilket sätt dessa har gjort skillnad för [dottern].”

Nedanstående utdrag är ytterligare ett exempel på att uttryck med låg affinitet används när annan part uttrycker föräldrarnas talan, vilket kan minska trovärdigheten för det som sagts:

”[Barnets ställföreträdare och offentliga biträde] har bl.a. uppgett följande. [Mamman] har *angett* att hon är beredd att motta stödinsatser från nämnden. Hon och [pappan] *anser* däremot inte att de har något behov av stöd- och hjälpinsatser.”

Ett annat exempel är när låg affinitet används i ett påstående med vad som kan anses vara allvarliga påståenden i sammanhanget. Genom att använda uttrycken ”det finns uppgifter” och ”kan ha” förs tanken in i diskursen, men i och med att det inte uttrycks med hög affinitet minskar behovet av konkreta exempel för att bevisa påståendets riktighet. Barnets ställföreträdarens uttalande:

”*Det finns uppgifter* om att [pappans] utvecklingsnivå ligger på sex till åtta års ålder, vilket *kan* ha en direkt påverkan på hans föräldraförmåga. Han själv ser inte några brister i sin föräldraförmåga.”

Sammanfattningsvis har begreppet intertextualitet används som hjälpmedel för att analysera materialets diskursiva praktik, och begreppet modalitet har använts för att analysera materialet på en textnära nivå. Intertextualitet ger materialet en kontext utifrån hur det är uppbyggt av andra dokument och texter. Modalitet i sin tur är lämpligt att använda utifrån att denna studie syftar till att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning, vilket gör att det är av intresse att undersöka hur språket används för att förstärka eller försvaga påståenden. Härnäst kommer diskurser som framträtt presenteras som fyra teman.

5.3. Diskurser kring föräldraförmåga

I materialet har flera diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning framträtt efter en noggrann analys och tematisering av materialet. Diskurserna är *omsorg om barnet*, *insikt*, *kompensationsfaktorn* och slutligen *bekräftande av föräldrarnas goda vilja*.

5.3.1. Omsorg om barnet

Något som är grundläggande i en LVU-process är att fastställa föräldrars omsorgsförmåga och om den är tillräcklig för att tillgodose barnets behov. I vissa fall har familjerna befunnit sig på utredningshem under tiden för socialtjänstens utredning och det förekommer att familjer har andra barn placerade enligt LVU sedan tidigare. Som nämnts i bakgrunden ska barn inte omhändertas enbart på grund av att föräldern har en diagnos eller andra problem, men något som är återkommande i domarna är redovisandet av de svårigheter föräldrarna har i föräldraförmågan till följd av sin kognitiva funktionsnedsättning. I flera fall handlar det om brister i samspelet med barnet där anknytningen riskerar att skadas. I andra fall beskrivs brister i färdigheter kring mer praktisk omvårdnad av barnet.

Nedan beskrivs en pappas svårigheter till följd av sin kognitiva funktionsnedsättning som här benämns som utvecklingsstörning av nämnden. Pappans omsorgsförmåga konstrueras som otillräcklig genom beskrivningen att han behandlar dottern mekaniskt och ovarsamt, samt att det saknas känslomässig tillgänglighet, säkerhet och stimulans:

”Symptomen av utvecklingsstörningen i kombination med föräldraskap har varit problematiskt då det medfört risk för barnet eftersom han behandlade dottern mekaniskt och ovarsamt. Det framgår att [pappan] har svårigheter i sitt föräldraskap rörande känslomässig tillgänglighet, säkerhet samt stimulans.”

I ett fall anför nämnden att barnet lider av både omsorgssvikt och bristfällig anknytning till sina föräldrar. Mamman konstrueras som bristande i omsorgsförmåga genom beskrivningen att hon inte gett barnet nödvändig vård och inte heller förstått vikten av detta. Dessutom beskrivs hur föräldrarna brister i stimulansen av dottern:

”Ett stort och växande bekymmer är [dotterns] dåliga viktuppgång. Barnavårdscentralen (BVC) har rekommenderat tillägg och tätare matning. BVC- sköterskan har sagt att det är risk för inläggning. [Mamman] har inte ansett detta viktigt.”

”Det finns alltså en redan uppkommen skada. [Dottern] får inte den omsorg, skydd och stimulans som hon behöver för sin normala utveckling. Hon har börjat tystna eftersom hon inte fått svar på sina signaler. Om föräldrarna inte tar informationen till sig angående brister i omsorg och inte anpassar sig utifrån [dotterns] behov riskerar hon att skadas ytterligare.”

En familj som utretts har haft barnet placerat i ett jourhem och nedan anför nämnden vad jourhemsföräldrarna rapporterat kring moderns och barnets samspel. Omsorgsförmågan hos mamman konstrueras som bristfällig bland annat genom beskrivningen att hon inte kan tolka dotterns signaler och behandlar henne som docka. Beskrivningen att barnet behandlas som en docka kan återkopplas till det första citatet där omsorgen beskrivs som mekanisk. Utdraget nedan behandlar även studiens nästa diskurs *insikt*:

”I en rapport från jourhemmet anges bl.a. att [mamman] inte kan tolka [dotterns] signaler, att [mamman] behandlar [dottern] som en docka som endast behöver mat, sömn och blöjbyten och inte heller kan stimulera henne. [Mamman] har även varit oförstående för när [dottern] ändrat rutiner. Jourhemsföräldrarnas uppfattning är att [mamman] är på samma nivå som ett barn och att hon har behov av vård dygnet runt. Enligt dem båda saknar [mamman] insikt i sin sjukdom och sina brister och saknar därmed verklighetsuppfattning”

I diskursen *omsorgsförmåga* synliggörs normalitetens disciplinära praktiker som beskrivits med hjälp av Wendell (1996). Detta genom att föräldraförmågan ifrågasätts då föräldrars omsorgsförmåga inte anses leva upp till den normala standarden. Människor strävar efter att ses som normala ur samhällets ögon. Att uppnå normalitet innebär olika saker vid olika tillfällen och innebär att människor förväntas ha vissa förmågor och egenskaper. För att ha en normal föräldraförmåga förväntas föräldern ha förmågor som kan tillgodose barnets behov av omsorg och stimulans. I samhället är dessa praktiker ofta självklara och därför osynliga. I studien undersöks föräldrar som påstås ha misslyckats med att leva upp till den föräldraförmåga som konstrueras som god och normal. När normaliteten ifrågasätts blir de regler som människor förväntas efterleva tydliga. Specifika färdigheter krävs för att kunna vara föräldrar inom normen och det är något som alla föräldrar behöver förhålla sig till för att inte deras omsorgsförmåga ska anses som avvikande. För föräldrar som ifrågasätts i LVU-processer kan en avvikande föräldraförmåga få konsekvenser i form av att deras barn omhändertas. Utifrån Wendells (1996) resonemang kring normalitet kan personer tryggas i sin egen normalitet genom att andra människor är avvikande och därför fungerar som en kontrast till dem själva och får dem att framstå som mer normala (s. 89-90). I det ovan nämnda exemplet med jourhemmet uppger jourhemsföräldrarna att mamman med kognitiv funktionsnedsättning är på samma nivå som ett barn. Genom att konstruera mamman med

kognitiv funktionsnedsättning som ”icke-normal” framställer de samtidigt sig själva som mer normala och vuxna.

5.3.2. Insikt

Familjerna befinner sig i dessa LVU-processer då deras föräldraförmåga är ifrågasatt av nämnden. I materialet handlar insikt till stor del om föräldrarnas insikt i sin, vad nämndens anser som otillräckliga, föräldraförmåga och behov av stöd. Dock kan det också handla om föräldrarnas insikt i sin kognitiva funktionsnedsättning, i den meningen att det är underförstått att funktionsnedsättningen påverkar föräldraförmågan.

Följande exempel visar hur diskursen kring insikt hos föräldrarna kan se ut. Här kopplas föräldrarnas påstådda brist på insikt också till en oförmåga till förändring. Det kan tolkas som att insikt är en förutsättning för förändring i situationen. Nämnden anför:

”Till följd av att [pappan] och [mamman] visat på bristande insikt i sina begränsningar finns det inte möjlighet att eventuella stödsatser kan bli verkningfulla. Stödsatser som tidigare varit insatta för dem båda har inte lett till en hållbar förändring.”

Vikten av insikt som förutsättning för förändring gör också att föräldrarna ibland själva påtalar sin villighet att ta emot stöd:

”Han [pappan] har samma inställning som [mamman] i att LVU inte behövs och att de kan motta stödsatser från nämnden.”

Utifrån exemplen ovan kan det således tolkas som att insikt är en positiv egenskap i sammanhanget. Tolkningen förstärks också av inslag i diskursen där brist på insikt anses vara en risk i sig. Detta kommer till uttryck i utdraget ur domstolens bedömning nedan:

”Hennes [mammans] oförmåga att se och försöka ta uti [sic] med dotterns situation bör betraktas som en brist i omsorgen om henne, vilken medför en påtaglig risk för att [dotterns] utveckling skadas.”

Som nämnt kan insikt också handla om insikt i kognitiv funktionsnedsättning. Om föräldrarna visar på insikt i sina påstådda begränsningar, orsakade av den kognitiva funktionsnedsättningen, gavs även mer trovärdighet till föräldrarnas samtycke till socialtjänstens insatser. De två citaten nedan är tagna ur samma dom där nämnden ansökt om omhändertagande enligt LVU med anledning av framförallt mammans bristande

föräldraförmåga till följd av hennes kognitiva funktionsnedsättning. I det första citatet medger mamman att ett vårdbehov föreligger, vilket kan tolkas som att hon har insikt i sina påstådda begränsningar. I det andra citatet konstrueras mammans samtycke som trovärdigt av förvaltningsrätten då hon uppges ha redogjort för sin inställning på ett övertygande sätt:

”[Mamman] anför i huvudsak följande. Hon medger att det finns ett vårdbehov men vården kan tillgodoses på frivillig väg. [...] Hon ansökte om att [dottern] skulle få komma hem eftersom hon inte kände familjehemmet som hon gör idag. [Dottern] har varit länge på familjehemmet och det kanske inte skulle bli så bra att ta henne därifrån.”

”Förvaltningsrätten gör bedömningen att [mamman] på ett trovärdigt sätt har redogjort för sin inställning och finner inte skäl föreligga att ifrågasätta hennes samtycke. Förvaltningsrätten gör således bedömningen att det inte finns anledning att anta att [mamman] kommer att återkalla sitt samtycke utan bedömer detta som tillförlitligt.

I en del fall råder konsensus kring hur nämnden och föräldrarna ser på den kognitiva funktionsnedsättningen, men i andra fall ifrågasätter föräldrar att den kognitiva funktionsnedsättning som nämnden påtalat skulle föreligga. Nedan ges ett exempel på när en förälder själv uppger att hon har en kognitiv funktionsnedsättning, här omnämnt som lindrig utvecklingsstörning, och hon håller med om att detta påverkat hennes föräldraförmåga:

”[Mamman] anför bl.a. följande. Hon har haft en tumör och har genomgått behandling. Det tillsammans med hennes lindriga utvecklingsstörning gjorde att hon hamnade i en situation då hon inte hade fullgod föräldraförmåga”

Här nedan nekar i stället en pappa till nämndens påstående om att han skulle ha ett ”intellektuellt handikapp”:

”När det gäller hans [pappans] föräldraförmåga är det inte riktigt att han skulle ha ett intellektuellt handikapp. Han har ADHD och läs- och skrivsvårigheter och har därför gått på särskola och bott på ett behandlingshem under ett antal år.”

I vissa fall kan även bedömningar från ”experter” ifrågasättas av föräldrar:

”Vidare finns det inget som styrker påståendet om att hon har en begåvningsnivå på 7–11 år. Hon [mamman] ifrågasätter den psykologbedömning och det intyg som skrivits. Intyget är bl.a. inte underskrivet och det framgår inte heller hur länge hon blivit observerad. Dessutom har hon bara pratat med psykologkonsulten i telefon vid ett tillfälle.”

Mamman ifrågasätter i citatet ovan att hennes begåvningsnivå skulle vara på en sju- till elvaårigt barns nivå, och även psykologbedömningen i sin helhet. Nedanstående exempel är intressant utifrån hur domstolen uttalar sig om detta i samma dom. I citatet ifrågasätter

förvaltningsrätten dels de olika parternas varierande uppgifter men också huruvida det är av relevans för bedömningen:

”Som framgått är det utifrån parternas uppgifter oklart om [mamman] lider av en psykisk utvecklingsstörning. I målet finns inte heller någon utredning som särskilt har tagit sikte på frågan. Enligt förvaltningsrättens mening finns det därför inget stöd för att värdera de konkreta riskfaktorerna med utgångspunkt från att de i grund och botten hänger samman med en utvecklingsstörning hos [mamman]”

Diskursen *insikt* har här också relaterats till Wendells (1996) och Hiltes (1996) teoretiska begrepp normalitet och avvikelse. I LVU-mål konstruerar nämnden något i föräldraförmågan som problematiskt eller icke-normativt. Om föräldern har ”insikt” i problemet kategoriserar även denne sin föräldraförmåga som icke-normativ, och avvikande. Om föräldern däremot inte har ”insikt” i det som nämnden konstruerar som problematiskt motsätter sig denne kategoriseringen som avvikare. Utifrån att de flesta strävar efter att uppfylla normen och att avvikelse innebär sanktioner är det logiskt att inte ”erkänna” några brister och därmed gå med på att kategorisera sig som avvikare. Paradoxalt nog framstår föräldrars konstruerande av sig själva som avvikare i diskursen som något positivt.

Utifrån avvikelsebegreppet och Hiltes (1996) resonemang kring läkar- och patientrollen kan det skapas en förståelse för föräldrarnas beteende genom den klientroll de får i processen (s. 74). Kritisk diskursanalys ger inte möjligheten att undersöka av vilka anledningar föräldrarna beter sig på olika vis, men en tänkbar tolkning av diskursen utifrån Hilde är att föräldrarna behöver underkasta sig den behandling som socialtjänsten anser är lämplig för att betraktas som legitima klienter. Att foga sig i systemet och erkänna brister kan då utifrån detta resonemang bli en strategi för att framstå som en mer kompetent förälder och på så sätt undvika ett omhändertagande. Alternativet att inte delta i konstruktionen av sin föräldraförmåga som avvikande eller icke-normativ, och därmed sanktioneras genom att få sitt barn omhändertaget till följd av bristande insikt, är då värre. Hilde (1996) talar även om de kontrollsystem som övervakar och agerar när en gräns har överträtts (s. 64-65). I detta sammanhang kan nämnden och domstolen tolkas som kontrollsystem. Att föräldrarna i materialet måste förhålla sig till nämndens och domstolens inlägg i diskursen kan ses som ett uttryck för Hiltes resonemang.

5.3.3. Kompensationsfaktorn

Det tredje temat som framträtt ur materialet är diskursen kring hur föräldrar som anses ha adekvat föräldraförmåga och socialtjänsten kan fungera kompenserande i familjer där en av föräldrarna har en kognitiv funktionsnedsättning. Om det anses föreligga ett behov av kompensation i föräldraförmåga kan det antas att det uppstått på grund av en brist. I detta fall rör det sig om bristande föräldraförmåga hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning. I denna diskurs framkommer således konstruktionen av föräldern med kognitiv funktionsnedsättning som otillräcklig i föräldraförmågan genom synen på en annan förälder eller socialtjänsten som möjlig kompensationsfaktor.

Utifrån Hiltes (1996) och Wendells (1996) resonemang kring avvikelse och normalitet är det tänkbart att föräldrarna på grund av sin kognitiva funktionsnedsättning konstrueras som avvikare av nämnden och ibland även av domstolen, vilket kan leda till att även föräldraförmågan inte betraktas som normativ. För att uppfylla kraven på normalitet i föräldraskapet krävs då att antingen en förälder som inte konstrueras som avvikande, eller socialtjänsten kan kompensera och på så sätt skapa en tillfredsställande normativ föräldraförmåga. I vissa fall anses det frivilliga stöd socialtjänsten kan erbjuda familjerna som tillräckligt för att barnets behov ska tillgodoses och ett omhändertagande kan på så sätt undvikas. I andra fall bedöms det stödet inte som tillräckligt av domstolen.

I en familj där pappan anses ha förutsättningar för att ta hand om barnet på ett adekvat sätt (att vara den kompenserande föräldern) menar förvaltningsrätten att barnets behov trots allt inte kommer tillgodoses på grund av det som tagits upp i den tidigare presenterade diskursen *insikt*. I utdraget nedan menar förvaltningsrätten att pappan saknar insikt kring mammans kognitiva funktionsnedsättning:

”Det framstår också som att han [pappan] har en bristande insikt i [mammans] funktionsnedsättning och vad det innebär för hennes förmåga att ta hand om [sonen]. Detta har visat sig genom att han vid flera tillfällen har lämnat [sonen] ensam med [mamman] trots att han har informerats om att detta inte är lämpligt. Han har därmed inte tagit det ansvar för [sonen] som ankommer på honom för att kompensera för moderns omsorgsbrister.”

Nedan anför nämnden att socialtjänsten inte kan kompensera för moderns bristande föräldraförmåga med frivilliga insatser:

”Då [mammans] kognitiva svårigheter är av den omfattningen kan socialtjänsten inte kompensera dessa i den utsträckning som är nödvändig för att [dotterns] fortsatta hälsa och utveckling inte ska riskera att skadas.”

Denna diskurs synliggör hur nämnden, och i vissa fall domstolen, anser att föräldrar på grund av sin avvikande kognitiva funktionalitet behöver stöd för att deras föräldraförmåga ska kunna kompenseras. Som tidigare nämnt kan detta kopplas till Wendells (1996) resonemang om normalitet. I diskursen framträder synen på personer med kognitiv funktionsnedsättning som personer som inte uppfyller kraven för normalitet. Det betonas genom att personer utan kognitiv funktionsnedsättning anses, av domstolen, kunna kompensera för bristande föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning. Detta ställs på sin spets i en dom där föräldrarna tidigare kunnat väga upp för varandras brister, men då de nu separerat har nämndens oro väckts. Det illustreras i citatet nedan:

”Tidigare har det funnits en stor tilltro till att vårdnadshavarna har kunnat kompensera för varandras brister, då [pappan] har mer praktiska förmågor medan [mammans] styrka som förälder är hennes känslomässiga tillgänglighet. I september 2016 beslutade sig föräldrarna för att separera. [Pappan] och [mamman] kan således inte längre komplettera varandra på samma sätt som tidigare, varför oron för [sonen] har tilltagit.”

Den sociala kontroll som utövas via socialtjänsten kan innebära att föräldrar vid en separation från sin partner riskerar att betraktas som otillräckliga i sin föräldraförmåga. Den sociala kontrollen beskrivs av Hilde (1996) som ett sätt att upprätthålla den sociala ordningen i ett samhälle. Föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning blir här i praktiken mer sårbara i sina relationer än föräldrar som inte är beroende av en kompenserande partner.

5.3.4. Bekräftande av föräldrarnas goda vilja

Det sista temat som framträtt ur materialet är *bekräftandet av föräldrarnas goda vilja*. I en LVU-process enligt 2 § LVU är föräldrarnas föräldraförmåga ifrågasatt och nämnden framför vilka brister som anses föreligga. Föräldrarna granskas utifrån att det uppstått oro kring deras barns välfärd av någon anledning och riskerar att bli av med vårdnaden om sina barn. I en domstolsprocess som kan framstå som ganska formell, fyrkantig och kall så har ändå ”mänskligare” inslag visat sig, vilket innebär en kontrast mot det genomgående ifrågasättandet av föräldraförmåga i LVU-processen. Även om föräldrarna inte bedöms kunna ha vårdnaden om sina barn så har ändå deras goda vilja kommenterats och bekräftats, i de flesta fall av domstolen och ibland även från nämndens utrednings sida. Här nedan ges

exempel från olika LVU-processer där föräldrarnas goda vilja bekräftas av förvaltningsrätten eller i nämndens utredning.

I de två första citaten bekräftar förvaltningsrätten föräldrarnas känslor av välvilja för sina barn, och i det andra citatet fastslås även att mamman inte avsiktligt avser att skada dottern:

”Det finns inga tvivel om att [mamman] vill [sonens] bästa och att hon inte brister i omtanken om honom”

”Förvaltningsrätten ifrågasätter inte att [mamman] har starka känslor för [dottern] och att hon inte avsiktligt skulle göra något som skadar dottern.”

I en nämnds utredning nämns en psykologbedömning av samspelet mellan en mamma och son. Samspelet bedöms som gott vid de så kallade tillrättalagda observationsstunderna, men dock inte som bestående över tid och därmed otillräckligt:

”Kontakten mellan [sonen] och [mamman] är i den direkta stunden intonande, kommunikativ, ömsesidig och kärleksfull. Samspelet vid de tillrättalagda observationsstunderna är av god kvalitet. Den viktiga uppmärksamheten kvarstår dock inte över tid. [Mamman] tappar överblick i föräldrarollen, bedömer och ser ej helhet i tid och situation.”

I följande utdrag styrks återigen föräldrarnas välvilja för sin dotter, och föräldrarnas starka vilja att utvecklas i föräldrarollen påtalas. Trots detta konstateras dock att föräldrarnas omsorg om dottern inte är tillräcklig efter att ha utretts på utredningshem:

”Det råder inga tvivel om att [mamman] och [pappan] vill dotterns bästa och att de har en stark vilja att utvecklas i föräldrarollen. Den utredning som genomförts på utredningshemmet visar dock att det föreligger sådana brister i föräldrarnas omsorg om [dottern] att det finns en påtaglig risk för att hennes hälsa och utveckling skadas om hon skulle flytta hem och bo med dem”

I utdraget nedan beskriver barnets ställföreträdare att mamman gjort stora framsteg, vilket kan tolkas som att mamman har en vilja att utvecklas i sin föräldraförmåga. Påståendet att ”vilken förälder som helst” hade haft svårt att hantera situationen kan även tolkas som att det finns ett slags sympatiserande med mamman. Genom påståendet konstrueras mamman både som avvikande då hon ställs i kontrast till ”normala föräldrar” (vilka föräldrar som helst), men också som normal på så vis att barnets beteende skulle vara svårhanterligt även för andra:

”[Dottern] lyssnar inte på tillsägelser, skriker och är aggressiv och utåtagerande mot sin omgivning. Det är en situation som är svår att hantera för vilken förälder som helst och det är ännu svårare för [mamman] som har vissa svårigheter. [Mamman] har gjort stora framsteg men det framgår av utredningen att hon behöver mycket stöd för sin egen del.”

En tolkning som kan göras av denna diskurs utifrån Wendells (1996) begrepp normalitet är att bekräftelsen av föräldrarnas goda vilja och kärlek till sina barn är ett slags beröm och bekräftande av den del av ”normal” föräldraförmåga som de varit framgångsrika i. Föräldrarna konstrueras genom denna bekräftelse inte som ”onda” av domstolen eller nämnden, men kanske mer som barn än som vuxna vårdnadshavare. I de två sista citaten bekräftas föräldrarnas ambitioner och vilja att utvecklas i sin föräldraförmåga. Även här görs tolkningen att det utifrån Wendells (1996) resonemang fungerar som en bekräftelse av föräldrarnas strävan efter att uppnå normalitet i sin föräldraförmåga. Trots att föräldrarna inte har mött kraven för att deras föräldraförmåga ska kunna betraktas som normal konstrueras deras känslor för sina barn som ett uttryck för normalitet och ses som något positivt i sammanhanget. Ambitionen att uppnå en normal föräldraförmåga uppmuntras genom bekräftandet.

5.4. Sammanfattning av resultat

Intertextualitet visar materialets kontext utifrån hur det är uppbyggt av andra dokument som exempelvis lagtext, propositioner och utredningar, vilket ger en förståelse för materialets bakgrund och upprinnelse. På så sätt ger det också en förståelse för hur diskurserna som framkommit i analysen inte enbart existerar i det aktuella materialet utan att de också reproducerats genom traditionen i domstolsförfarandet.

Modalitet i sin tur har visat på att de påståenden som existerar i materialet generellt görs med objektiv modalitet samt hög affinitet. En möjlig anledning till detta kan vara att alla parter vill framstå som så trovärdiga som möjligt för att få sin vilja igenom och göra sin egen konstruktion av verkligheten gällande i domstolsförhandlingen. Dock förekom det även uttryck av lägre affinitet när annan part uttryckte föräldrarnas talan, vilket kan påverka trovärdigheten för föräldrarnas uttalanden. Både intertextualitet och modalitet är med och formar diskurser, vilka i sin tur konstruerar uppfattningen av föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i materialet.

Föräldraförmågan hos personer med kognitiv funktionsnedsättning konstrueras i diskursen *omsorg om barnet* som avvikande då det i flera fall beskrivs som att samspelet med barnet

brister och att anknytningen därför riskerar att skadas. I vissa fall konstrueras föräldrarna även som bristande i den praktiska omvårdnaden. Diskursen *insikt* handlar till stor del om hur föräldrarnas förståelse eller insikt i sin egen föräldraförmåga konstrueras. I delar av diskursen konstrueras föräldrarna som att de har bristande insikt, och att det också gör föräldrarna oförmögna till utveckling eftersom insikt ses som en förutsättning för förändring. Insikt blir därför en positiv egenskap för föräldraförmågan, och en avsaknad av insikt ses som en risk i sig. Vissa föräldrar väljer att påtala sin insikt i sin problematik och bidrar på så sätt själva till konstruktionen av dem som avvikande i sin föräldraförmåga. Föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning beskrivs i diskursen *bekräftande av föräldrarnas goda vilja* som villiga att utvecklas i sin föräldraförmåga och som kärleksfulla gentemot sina barn av domstolen. Dock fastslås det att föräldrarna trots sin goda vilja inte har en adekvat föräldraförmåga och därmed konstrueras de som avvikande men inte som ”onda”.

I diskursen *insikt* kopplas även den kognitiva funktionsnedsättningen ihop med föräldraförmågan. Vissa av föräldrarna bestrider konstruktionen av sig själva som avvikande på grund av deras kognitiva funktionsnedsättning eftersom de menar att det inte påverkar deras föräldraförmåga. Genom att motsätta sig den konstruktionen framställs föräldrarna i flera fall av nämnden, och i vissa fall även av domstolen, som att de saknar insikt om sin begränsade föräldraförmåga. I diskursen jämförs föräldrarnas nivå vid flera tillfällen med barns nivå istället för att föräldrarna ses som vuxna. I diskursen *kompensationsfaktorn* kopplas föräldraförmågan ihop med kognitiv funktionsnedsättning på så sätt att föräldrar antingen behöver komplettera varandra för att en adekvat föräldraförmåga ska uppnås eller att socialtjänsten får kompensera genom insatser. Kompensationen ansågs behövas av nämnden, och i vissa fall även av domstolen, med anledning av föräldrarnas kognitiva funktionsnedsättning som påstods medföra begränsningar i deras föräldraförmåga. Även hur sårbara föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning riskerar att bli framkommer i diskursen *kompensationsfaktorn* genom att vårdsnaden av deras barn kan villkoras av att de har en partner eller ett socialt nätverk som kan kompensera för deras bristande föräldraförmåga.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det inte råder konsensus i diskurserna kring föräldraförmåga. Diskurserna visar på en ”kamp” mellan vad som konstrueras som normalt eller avvikande och även vems konstruktion av verkligheten som ska vara gällande.

”Kampen” utgörs av att nämnden gör påståenden som konstruerar föräldrarnas föräldraförmåga på olika sätt och att föräldrarna i regel försöker försvara sig mot dessa

konstruktioner av sin föräldraförmåga. Föräldrar vars föräldraförmåga inte konstrueras som normal sanktioneras genom att barnen placeras utanför hemmet. Komplexiteten i LVU-förfaranden betonas i situationer där föräldrar gynnas av att ha insikt i sin, enligt nämnden, bristfälliga föräldraförmåga då bristen på insikt riskerar att innebära större ingrepp från samhällets sida.

Nämnden, och eventuellt även domstolen, konstruerar föräldrarna som avvikare i fråga om deras föräldraförmåga. Föräldrarna får acceptera synen på sig själva som avvikare för att ha större chanser att få sin vilja igenom. Detta trots att Hilde (1996) menar att människor normalt sett vill framstå som normala för att inte stötas ut från gruppen. Utifrån diskursen *insikt* framgår det dock att föräldrarna genom att påtala sin insikt i den avvikande föräldraförmågan framstår som mer normala och lämpliga som föräldrar. För att framstå som kompetenta behöver de erkänna, och därmed konstruera, sig som inkompetenta.

6. Avslutande diskussion

I detta avsnitt sammanfattas studiens resultat utifrån syfte och frågeställningar. Vidare relateras studiens resultat till dess tidigare forskning, teori, metod samt implikationer för forskning och praktik.

6.1. Sammanställning av resultat

Syftet med studien har varit att undersöka diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i domar rörande mål om LVU. För att besvara syftet har två frågeställningar använts som utgångspunkt för analysen av materialet. Den första frågeställningen formulerades på följande sätt *hur beskrivs och konstrueras föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i domarna?* Den andra frågeställningen löd *på vilket sätt kopplas kognitiv funktionsnedsättning ihop med föräldraförmågan?*

Den första frågeställningen besvarades genom det som framkom i diskurserna efter tematisering och analys. Framförallt konstrueras föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning som bristfällig och avvikande från normen. Antingen genom att föräldrarna brast i den praktiska omvårdnaden av barnen eller den känslomässiga tillgängligheten. Nämndens och ibland även domstolens oro kring dessa brister var att barnet skulle skadas fysiskt och/eller anknytningsmässigt vid sådana omsorgsbrister. Insikt i den bristande föräldraförmågan konstruerades också som viktigt för synen på föräldrarnas förbättringspotential. Motsatte sig föräldrarna konstruktionen av dem själva som avvikande i sin föräldraförmåga betraktades de som insiktslösa. De föräldrar som istället accepterade konstruktionen av sig själva som avvikande kunde, om nämnde och domstolen bedömde deras insikt som trovärdig, gynnas av det. Föräldrarna konstruerades inte som onda av nämnden och domstolen, och i flera fall bekräftade de föräldrarnas goda vilja och kärlek till barnen, även om deras föräldraförmåga inte ansågs som adekvat.

Den andra frågeställningen om hur kognitiv funktionsnedsättning kopplas till föräldraförmåga kunde också besvaras utifrån diskurserna. I många fall konstruerades föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning som i behov av en kompenserande faktor för att uppnå adekvat eller normal föräldraförmåga. Det framkom att den kompenserande faktorn kunde vara en partner och/eller ett socialt nätverk som anses ha god föräldraförmåga eller insatser från

socialtjänsten. Utifrån det beroende som skapas för en partner eller ett socialt nätverk riskerar en förälder med kognitiv funktionsnedsättning att hamna i en utsatt situation. Diskursen *insikt* berörde inte bara insikt i föräldraförmåga utan även insikt i de begränsningar som den kognitiva funktionsnedsättningen ansågs innebära. Även här belönades insikt i sina påstådda begränsningar, orsakade av den kognitiva funktionsnedsättningen, då det gav trovärdighet till föräldrarnas samtycke till socialtjänstens insatser.

Båda frågeställningarna har också besvarats genom analysen av modalitet och intertextualitet. Modalitet bidrog till en förståelse för hur diskurserna formas i och med att det belyser hur språket används för att förstärka eller försvaga påståenden. Intertextualitet i sin tur bidrog med en förståelse för hur diskurserna i domarna även konstrueras och reproduceras av de diskurser som finns i de andra dokument som hänvisas till i domarna. Modalitet och intertextualitet har därmed använts för att besvara frågeställningarna på ett indirekt sätt.

6.2. Diskurserna och tidigare forskning

De två teman som framträtt när tidigare forskning sammanställts är *diskriminering* och *möjligheter att stärka föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning*.

En diskurs som framkommit i resultatet är *insikt*, där föräldrarnas påstådda brist på insikt även kopplas till en oförmåga till förändring. I tidigare forskning har flera studier pekat på att personer med kognitiv funktionsnedsättning kan ha svårt att förstå domstolsförfarandet och dessutom upplevas som misstänksamma mot professionella som arbetar med och kring processen då föräldrarna är rädda för att deras barn ska omhändertas. Om information inte ges så föräldrarna förstår processen kan de reagera med ilska och därför kan dessa föräldrar ofta uppfattas som mindre samarbetsvilliga än andra (McConnell et al., 2011; McConnell & Llewellyn, 2000). McConnell et al. (2002) menar dessutom att personer som arbetar i domstolar, experter som uttalar sig i processen och även socialtjänsten som gjort den föreliggande barnavårdsutredningen har stereotypa åsikter om föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning. Många har synsättet att personer med kognitiv funktionsnedsättning inte har möjlighet att utvecklas och att de är som ”eviga barn”. Det är något som återspeglats i materialet i diskursen *insikt* och diskursen *omsorg om barnet* där både ett psykologutlåtande och jourhemsföräldrar har jämfört föräldrarnas begåvningsnivå med barns.

Svenska berörda myndigheter har ett stort ansvar i att arbeta för att föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning får anpassad information och stöd i LVU-processer för att undvika att de diskrimineras samt stärka föräldrarnas position. Speciellt sedan Sverige ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som slår fast att barn inte får skiljas från sina föräldrar på grund av föräldrarnas funktionsnedsättning. Ett faktum som tidigare forskning återkommer till är dock att föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning är överrepresenterade i barnavårdsutredningar och i de fall där barn omhändertas i domstolsprocesser (Jamieson et al., 2016; Lewis et al., 2015; McConnell et al., 2002; McConnell et al., 2011; McConnell & Llewellyn, 2000). Utifrån denna studies resultat kan tolkningen göras att sammankopplingen av kognitiv funktionsnedsättning med bristande föräldraförmåga som görs av nämnder, och i vissa fall av domstolar, går i linje med tidigare forskning som pekar på överrepresentationen av föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning i barnavårdsutredningar och i de fall där barn omhändertas i domstolsprocesser. Det blir därför ännu viktigare att arbeta för att förbättra stödet till föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning.

Samhälleliga insatser är av vikt för att stödja föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning, inte bara insatser kopplade till föräldraförmåga utan även annat socialt stöd, exempelvis ekonomiskt bistånd, då Powell och Parish (2017) och Emerson och Brigham (2014) betonar att socioekonomiska faktorer har stor påverkan på hur väl barn till föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning utvecklas. Något som även framkommit i diskursen *kompensationsfaktorn* är hur utsatta föräldrar riskerar att bli om de anses vara beroende av sin partner för att få ha kvar vårdnaden om sina barn. Det är något som myndigheter också bör ta i beaktande i utformandet av insatser för att inte ytterligare öka dessa föräldrars utsatthet.

6.3. Resultat och teoretiska utgångspunkter

Studien har utgått från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv vilket formade synen på studiens forskningsfråga som ämnar belysa hur föräldraskap i kombination med kognitiv funktionsnedsättning kan villkoras, i och med antagandet att vad som är god föräldraförmåga är socialt konstruerat. Enligt socialkonstruktionismen blir ett fenomen ett socialt

problem först när det konstruerats som det (Loseke, 2003, s. 13-14), vilket för denna studie innebär att betoningen i resultatet varit på hur föräldraförmågan konstrueras snarare än att det gjorts en bedömning av vem som är en bra förälder eller inte.

Fokuset i studien har varit på diskurser kring föräldraförmåga hos personer med kognitiv funktionsnedsättning i LVU-domar. En ambition har varit att synliggöra och undersöka dessa diskurser då det inom kritisk diskursanalys anses att diskurser både kan upprätthålla och förändra sociala strukturer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 70). Kritisk diskursanalys som teori fungerade även som utgångspunkt för kritisk diskursanalys som analysmetod eftersom metoden inte är relevant utan en teoretisk förförståelse.

De teoretiska begrepp som valdes ut för att komplettera kritisk diskursanalys var Wendells (1996) resonemang kring normalitet och avvikelse enligt Hiltes (1996) definition. Begreppen har använts för att skapa en förståelse för funktionalitet och variation av funktionalitet. Genom dessa betonas hur föräldrar och deras föräldraförmåga konstrueras som bristfällig och hur det konkret kan sanktioneras genom omhändertagande av deras barn. Det ryms därmed en inneboende maktförståelse i begreppen som till stor del format analysen av materialet. I och med att materialet berör familjer hade även teorier som exempelvis barndomssociologi eller familjesociologi kunnat platsa i studien, men eftersom fokuset har varit riktat mot föräldrar snarare än mot barn och familj användes istället normalitet och avvikelse då de begreppen kan användas för att belysa hur föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning kan konstrueras. Studiens slutsatser formades utifrån en förståelse för hur något konstrueras som normalt eller avvikande. Om andra teoretiska begrepp använts skulle troligtvis andra aspekter av diskurserna framkommit och därmed format resultatet.

6.4. Metodreflektion

Grundläggande för relationen mellan resultat och metod i studien är dess socialkonstruktionistiska ansats och kvalitativa metod. Ansatsen och metoden medför att resultatet av analysen inte är generaliserbart utan ger en förståelse av verkligheten som inte kan anses vara objektiv. Studien har genom kritisk diskursanalys undersökt hur föräldraförmågan hos föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning konstrueras i LVU-domar.

Detta innebär att studiens resultat inte kan säga något om hur dessa föräldrar faktiskt upplevde processen eftersom kritisk diskursanalys fokuserar på språket och hur diskurser konstrueras genom det. Hade studiens syfte varit att undersöka föräldrars subjektiva upplevelser av att ha gått igenom en LVU-process hade det varit mer lämpligt att göra exempelvis en intervjustudie.

Materialet hade stor betydelse för studiens resultat, till exempel hade det genom att undersöka domar från tidigare decennium eventuellt kommit fram andra diskurser som skiljer sig från de som förs idag. Den definition av kognitiv funktionsnedsättning som användes i studien fick också betydelse för urvalskriterierna, vilket påverkade vilket material som valdes ut. Den definition som användes kan anses vara relativt vid, och hade en snävare definition valts hade det troligtvis minskat innehållets bredd. Kritisk diskursanalys kan dessutom genomföras på all sorts tal eller skrift, vilket innebär att det finns en mängd material som hade kunnat analyseras. Varför just LVU-domar valdes ut som lämpligt material för studien var att domstolar har den yttersta beslutsfattande makten i omhändertaganden av barn. Därför är det av speciell vikt att granska språket i dessa dokument då de diskurser som förekommer i dem kan få stora konsekvenser för föräldrar och barn. Om mer tid funnits för studien hade möjligen en mer utvecklad förståelse för diskurserna kunnat arbetas fram genom den kritiska diskursanalysen. Trots tidsbegränsningen har ändå intressanta diskurser framträtt ur materialet efter analys och tematisering.

I studiens metodavsnitt nämndes att det kan finnas en viss problematik i kvalitativ forskning där de människor som observeras enbart beskrivs som offer för att rikta uppmärksamhet mot deras svåra situation (Padgett, 2008, s. 22). En aspekt av detta kan anses förekomma i studien då de diskurser som beskrivs får föräldrarna att framstå som en svagare part i domstolsprocessen. Det kan bero på studiens fokus på hur föräldrars föräldraförmåga ifrågasätts. Samtidigt som studien inte har haft ett barnperspektiv utgår den inte från antagandet att föräldrar har en ovillkorlig rätt till sina barn. Denna studie syftar inte till att ifrågasätta domarnas utfall, utan snarare till att belysa diskurser och språkanvändning kring föräldrar med kognitiv funktionsnedsättning. Utifrån tanken i kritisk diskursanalys om den diskursiva praktikens dubbla roll som både upprätthållande och förändrande av social praktik finns det en mening i att synliggöra diskurserna för att bidra till medvetenhet och eventuell förändring.

6.5. Framtida forskning och praktik

Utifrån denna studies resultat kan vissa slutsatser dras kring implikationer för det sociala arbetets forskning och praktik. Viktigt att betona är dock att det, som nämnt under diskussionen kring metodens betydelse för resultatet, på grund av den kvalitativa metoden inte framkommit någon generaliserbar kunskap. Istället har det socialkonstruktionistiska perspektivet bidragit med en förståelse av hur sociala problem kan konstrueras.

Som socionom är det skrivna språket ofta ett viktigt verktyg i arbetet, därför är det av särskild betydelse att ha en förståelse för språket och diskursers makt i konstruktionen av individer. Om socionomer är medvetna om språkets makt är det enklare att undvika ett problematiskt språkbruk. Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) kan kritisk diskursanalys användas som ett verktyg för att utmana den diskursiva praktikens upprätthållande av ojämlika maktförhållanden och skapa social förändring (s. 70).

Studiens resultat har förstärkt bilden av behovet av att utarbeta och beforska mer anpassade insatser från socialtjänsten till familjer där en eller fler föräldrar har kognitiv funktionsnedsättning som framkommit i den tidigare forskningen. Det kan i dagens sociala arbete uppfattas som att barnperspektivet är dominerande när det gäller arbete kring familjer. Dock kan det utöver barnperspektivet även finnas en mening med att utveckla ett tydligare föräldraperspektiv för att förbättra möjligheten att utveckla ett anpassat stöd som kan gynna hela familjen och möjligtvis undvika omhändertaganden. Ett tydligare föräldraperspektiv behöver inte nödvändigtvis stå i kontrast till barnets behov och barnperspektivet. Kanske går det att tänka sig ett familjeperspektiv i framtiden, även om behovet av att kunna omhänderta barn som far illa kvarstår.

Referenslista

Baker, L. M. (2013). Living life: Equipped for the challenge. *International Journal of Disability, Development and Education*, 60(1), 58-62.

doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1080/1034912X.2013.757144>

Billquist, L., & Johnsson, L. (2007). Sociala akter som empiri. Om möjligheter och svårigheter med att använda socialarbetarens dokumentation i forskningssyfte.

Socialvetenskaplig tidskrift, 14 (1), 4-19.

Emerson, E., & Brigham, P. (2014). The developmental health of children of parents with intellectual disabilities: Cross sectional study. *Research in Developmental Disabilities*, 35(4), 917-921. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1016/j.ridd.2014.01.006>

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.

Fairclough, N. (2001). *Language and power*. (2. ed.) Harlow: Longman.

Foucault, M. (2003) [1975]. *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.

Grunewald, K. (2009). *Från idiot till medborgare: de utvecklingsstördas historia*. (1. uppl.) Stockholm: Gothia.

Hilte, M. (1996). *Avvikande beteende: en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Hoeglund, B., & Larsson, M. (2013). Struggling for motherhood with an intellectual disability-A qualitative study of women's experiences in sweden. *Midwifery*, 29(6), 698-704.

Hämtad från:

<http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/1438671737?accountid=14715>

Howell, K.E. (2013). *An introduction to the philosophy of methodology*. Los Angeles: SAGE.

Jamieson, R., Theodore, K., & Raczka, R. (2016). Becoming a mother. *Journal of Intellectual Disabilities, 20*(4), 313-328.

doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1177/1744629515604552>

Lewis, C., Stenfert-Kroese, B., & O'Brien, A. (2015). Child and family social workers' experiences of working with parents with intellectual disabilities. *Advances in Mental Health and Intellectual Disabilities, 9*(6), 327. Hämtad från:

<http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/1755397821?accountid=14715>

Loseke, D. (2003). *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*. 2. uppl.: New York: Aldine de Gruyter.

Lundgren, L., Sunesson, P., & Thunved, A. (2014). *Nya Sociallagarna*. 27. uppl.: Stockholm: Norstedts Juridik AB.

May, D., & Simpson, M. K. (2003). The parent trap: Marriage, parenthood and adulthood for people with intellectual disabilities. *Critical Social Policy, 23*(1), 25-43. Hämtad från:

<http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/60467189?accountid=14715>

McConnell, D., Feldman, M., Aunos, M., & Prasad, N. (2011). Parental cognitive impairment and child maltreatment in Canada. *Child Abuse & Neglect, 35*(8), 621-632.

doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1016/j.chiabu.2011.04.005>

McConnell, D., & Llewellyn, G. (2000). Disability and discrimination in statutory child protection proceedings. *Disability & Society, 15*(6), 883-895. Hämtad från:

<http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/60086560?accountid=14715>

McConnell, D., Llewellyn, G., & Ferronato, L. (2002). Disability and decision-making in Australian care proceedings. *International Journal of Law, Policy and the Family, 16*(2), 270-299. Hämtad från:

<http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/60450493?accountid=14715>

Mc Hugh, E., & Starke, M. (2015). Understanding support workers' competence development in working with parents with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disabilities, 19*(4), 326-341. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1177/1744629515576045>

Munford, R., Sanders, J., Veitch, B. M., & Conder, J. (2008). Looking inside the bag of tools: Creating research encounters with parents with an intellectual disability. *Disability & Society, 23*(4), 337-347. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1080/09687590802038845>

O'Reilly, M., & Parker, N. (2013;2012;). 'Unsatisfactory saturation': A critical exploration of the notion of saturated sample sizes in qualitative research. *Qualitative Research, 13*(2), 190-197. doi:10.1177/1468794112446106

Powell, R. M., & Parish, S. L. (2017). Behavioural and cognitive outcomes in young children of mothers with intellectual impairments. *Journal of Intellectual Disability Research : JIDR, 61*(1), 50-61. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.its.uu.se/10.1111/jir.12308>

Socialstyrelsen. (2017). *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2017*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2009). *Barnets rätt och LVU; Om barnet i rättsprocessen*. Hämtad 2017-04-03, från: http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8404/2009-126-182_2009126182.pdf

Socialstyrelsen. (1990). *Föräldrar med nedsatt begåvning och deras barn*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Tucker, M. B., & Johnson, O. (1989). Competence promoting vs. competence inhibiting social support for mentally retarded mothers. *Human Organization, 48*(2), 95-107. Hämtad från: <http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/61042619?accountid=14715>

Wendell, S. (1996). *The rejected body: feminist philosophical reflections on disability*. New York: Routledge.

Wilson, S., McKenzie, K., Quayle, E., & Murray, G. C. (2013). The postnatal support needs of mothers with an intellectual disability. *Midwifery*, 29(6), 592-598. Hämtad från: <http://ezproxy.its.uu.se/login?url=http://search.proquest.com.ezproxy.its.uu.se/docview/1438667811?accountid=14715>

Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Alexius, K., Forslund, T., Granqvist, P., Hollander, A., Lindberg, L. & Starke, M. (2015, 8 juni). ”Stoppa övergreppen mot funktionsnedsatta föräldrar”. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2017-05-11, från: <http://www.dn.se/debatt/stoppa-overgreppen-mot-funktionsnedsatta-foraldrar/>

Diskrimineringsombudsmannen. (2017). *Om DO*. Hämtad 2017-05-11, från: <http://www.do.se/om-do/>

Diskrimineringsombudsmannen. (2015). *Sigtuna kommun*. Hämtad 2017-05-11, från: <http://www.do.se/lag-och-ratt/diskrimineringsarenen/sigtuna-kommun/>

Nationalencyklopedin [NE]. (2017). *Prejudikat*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/prejudikat>

National Health Service. (2005). *Adults with learning difficulties in England 2003/2004 (What Did We Find Out?)*. Hämtad 2017-04-01, Hämtad 2017-04-20 från: <http://content.digital.nhs.uk/catalogue/PUB01760>

Utrikesdepartementet. (2009). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen*. Hämtad 2017-05-04, från: <http://www.regeringen.se/49cf70/contentassets/f6446d9266db46dea0e0e58cd6d53a97/konven>

tion-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-och-fakultativt-protokoll-till-konventionen-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf

Regeringskansliet. (2014). *Offentlighetsprincipen*. Hämtad 2017-03-18, från: <http://www.regeringen.se/sa-styrs-sverige/det-demokratiska-systemet-i-sverige/offentlighetsprincipen/>

Region Uppsala. (2016). *Vad är kognitiva svårigheter och vad kan underlätta? Infoteket*. Hämtad 2017-04-04, från: <http://www.lul.se/sv/Kampanjwebbar/Infoteket/Funktionsnedsattningar/Kognition/Vad-ar-kognitiva-svarigheter-och-vad-kan-underlatta/>

Stockholms läns landsting. (2016). *Lärande och tänkande. Habilitering och hälsa*. Hämtad 2017-04-04, från: <http://habilitering.se/vara-insatser/larande-och-tankande>

Sveriges radio. (2017). *DO kartlägger diskriminering inom socialtjänsten*. Hämtad 2017-05-11, från: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6649996>

Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*. Hämtad 2017-04-18, från: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Juridiska källor

Proposition 1989/90:28 Vård i vissa fall av barn och ungdomar

Mål nr 969-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Uppsala 2016-04-26

Mål nr 1571-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Uppsala 2016-05-16

Mål nr 3069-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Falun 2016-10-14

Mål nr 4662-16, meddelad av kammarrätten i Göteborg 2016-10-24

Mål nr 1835-16 och 1995-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Luleå 2016-10-24

Mål nr 6128-16, meddelad av kammarrätten i Stockholm 2016-11-29

Mål nr 975-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Växjö 2016-12-14

Mål nr 2598-16, meddelad av kammarrätten i Sundsvall 2016-12-29

Mål nr 5926-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Jönköping 2017-01-12

Mål nr 12884-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Göteborg 2017-01-19
Mål nr 13555-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Malmö 2017-02-01
Mål nr 9763-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Göteborg 2017-02-16
Mål nr 13266-16, meddelad av förvaltningsdomstolen i Göteborg 2017-02-17
Mål nr 75-17, meddelad av förvaltningsdomstolen i Falun 2017-02-20
Mål nr 28-17, meddelad av förvaltningsdomstolen i Växjö 2017-02-21
Mål nr 97-17, meddelad av förvaltningsdomstolen i Växjö 2017-02-27
Mål nr 654-17, meddelad av förvaltningsdomstolen i Linköping 2017-02-28
Mål nr 1422-17, meddelad av förvaltningsdomstolen i Göteborg 2017-03-01
Mål nr 684-17, meddelad av förvaltningsdomstolen i Härnösand 2017-03-10
Mål nr 834-17, meddelad av kammarrätten i Stockholm 2017-04-05